

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra geografie

Jaromír Karpíšek

**Vývoj územního uspořádání veřejné správy v jižních
Čechách od poloviny 19. století do současnosti**

bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.

České Budějovice, 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím všech citovaných zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem odhalování plagiátů.

České Budějovice, 23.3.2011

.....
Jaromír Karpíšek

Poděkování

Chci poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. et PaedDr. Jiřímu Dvořákovi, Ph.D. za odborné vedení, poskytnutí podpory, cenných informací, věcných rad a připomínek, které mi pomohly při tvorbě práce. Dále děkuji všem, jejichž ochota a podpora umožnila této práci vzniknout.

Anotace

Název bakalářské práce: **VÝVOJ ÚZEMNÍHO USPOŘÁDÁNÍ VEŘEJNÉ SPRÁVY
V JIŽNÍCH ČECHÁCH OD POLOVINY 19. STOLETÍ DO SOUČASNOSTI**

Pracoviště: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta, katedra geografie

Autor: Jaromír Karpíšek

Studijní program: Geografie

Studijní obory: Geografie pro veřejnou správu - 1301R021

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.

Tato práce ukazuje vývoj veřejné správy jižních Čech v její prostorové i strukturální podobě. Cílem je vytvořit ucelený náhled na prostorové změny správního členění v jižních Čechách se širšími souvislostmi vycházejících z jejich změn podle jednotlivých vývojových časových úseků. Důležité je rovněž ukázat prostorovou roli i demografickou situaci jednotlivých regionálních sídel jako center veřejné správy. Snahou je proto osvětlit zda prostorová poloha měst jako center regionální správy a vývoj správního členění má nějaký vliv na demografický vývoj těchto sídel. Vývoj správy v minulosti se všemi prostorovými proměnami může pomoci pochopit současnost regionu a vazby mezi jednotlivými regionálními centry.

Klíčová slova: veřejná správa, jižní Čechy, územní vývoj, správní členění, správní centrum, sídlo, obyvatelstvo, demografie sídel

Annotation

Thesis: **THE DEVELOPMENT OF THE TERRITORIAL ORDER OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE SOUTH BOHEMIA FROM THE HALF OF 19TH CENTURY TILL PRESENT TIME**

University: The University of South Bohemia in České Budějovice
Faculty of Education, Geography department

The author: Jaromír Karpíšek

Study programme: Geografie

Course: Geography for Public Administration - 1301R021

Thesis supervisor: PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.

This thesis shows the development of Public Administration of the south Bohemia in its territorial and structural form. The main target is to make a preview of territorial changes of the structure of authorities in the south Bohemia pointing to a wider context based on its change according to particular parts of development in time. It is also important to point out the role of the territory and demographic situation of particular regional place as a center of Public Administration. Therefore the main target is to explain whether the territorial location of places as a centres of regional authorities and development of the structure of authorities have some influence to development of this places. Development of these authorities in the past with all the territorial changes may help us to understand the present state of regions and connections among particular regional centres.

Keywords: Public Administration, south Bohemia, territorial development, structure of authorities, Administrative Center, settlements, population, demography settlements

Obsah

Obsah	6
1. ÚVOD	7
2. ROZBOR PRAMENŮ A LITERATURY	8
3. CÍLE	12
4. METODIKA	13
4.1. Získání, sběr a ověřování dat	15
4.2. Postupy zpracování dat	16
5. UŽÍVANÉ MODELY VEŘEJNÉ SPRÁVY A JEJICH STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA .	17
5.1. Státní správa.....	18
5.2. Místní správa a samospráva	29
6. ÚZEMNÍ ČLENĚNÍ STÁTNÍ SPRÁVY V JEDNOTLIVÝCH OBDOBÍCH	34
7. PROSTOROVÉ VYJÁDŘENÍ PROMĚN STÁTNÍ SPRÁVY	38
7.1. Vliv geografických charakteristik územní na prostorové členění státní správy	39
7.2. Vývoj charakteru hranic správních celků v minulosti	40
8. SÍDELNÍ STRUKTURA A JEJÍ ORGANIZACE	42
9. PROMĚNY STRUKTURY SÍDEL PODLE ZMĚN ÚZEMNÍ HIERARCHIE VEŘEJNÉ SPRÁVY	45
9.1. Počet obyvatel regionálních center v kontextu vývoje administrativního členění	46
9.2. Vliv proměn územního členění na počet obyvatel v centrech územních celků	48
10. ZÁVĚR	50
11. SEZNAM PRAMENŮ, LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ	52
12. SEZNAM PŘÍLOH	55
13. PŘÍLOHY	56
13.1. Tabulkové a grafové přílohy	57
13.2. Vytvořené mapové přílohy	61

1. Úvod

Veřejná správa ve své moderní podobě procházela mnohými vývojovými stádii a tento proces probíhá neustále. Stejně jako se měnilo vnitřní uspořádání a funkce veřejné správy docházelo i ke změnám prostorové působnosti jednotlivých úřadů. Tento proces vzniku, zániku i proměn územně správních jednotek předcházela dnešní správní uspořádání a vedl ke vzniku podoby správního systému i jeho územního členění v té formě, jak ji známe dnes. Práce pak řeší stručný vývoj modelů veřejné správy doplněný o charakteristiku územních jednotek a jejich vývoj prostřednictvím mapových listů. Prostorové vyjádření stavu veřejné správy v jižních Čechách umožňuje vidět širší souvislosti vývoje správního členění regionu. Rovněž každá správní jednotka má své správní centrum. Dopad proměn správního členění na jednotlivá regionální centra a jejich demografický vývoj je následně snahou o dokreslení vlivu těchto proměn na sídelní strukturu. Důvodem vzniku práce je zájem osvětlit prostorové změny správních hranic uvnitř regionu. Právě to může umožnit vidět vazby jednotlivých oblastí na různá regionální centra prostřednictvím ukázky jejich prostorové příslušnosti k různým správním celkům v průběhu času. Ukázat vývoj regionu v jeho minulosti může pomoci pochopit současnost i současné vztahy a vazby mezi místy uvnitř regionu samotného. Region jižních Čech se přes mapu i doplňující text ukáže ve svých dřívějších podobách, které jej skrze jeho minulost přiblíží lidem současnosti.

2. Rozbor pramenů a literatury

Nejdůležitější oporou každé práce jsou zdroje, z níž práce čerpá. Prameny a literatura užitá pro tvorbu této práce se dají rozčlenit na šest základních okruhů, rovnoměrně rozdělených mezi teoretickou a praktickou část práce. Hlavním zdrojem dat se staly publikace či absolventské práce jako pramenná základna pro teoretickou rovinu práce. První z nich utvářely téma vývoje veřejné správy. Položily základ pro určení vlastností a vztahů užívaných modelů veřejné správy v rámci jednotlivých období, doplněné převážně o internetové odkazy na jednotlivé právní normy, na jejichž základu modely veřejné správy stály i dodnes stojí. Druhým okruhem v teoretické rovině utvářely zdroje pro popis a vývoj sídelní struktury a proměnu sídel dle změn v územních celcích správního členění. Celou teoretickou část zdrojů zastřešují manuály programu ArcGIS společně s literaturou pro tvorbu tematických map a kartografických výstupů. Druhým okruhem zdrojů jsou publikace a materiály pro užití ryze praktické povahy. Tuto skupinu tvoří mapové publikace či atlasy, jež pomáhaly zorientovat se v problematice změn hranic územních celků nebo se samy staly přímo rastrovým podkladovým materiálem pro tvorbu mapových výstupů. Dále sem patří vektorové zdroje užitá v rámci programu ArcGIS jako hlavní zdroj pro tvorbu vektorových vrstev situačních a vývojových vztahů zobrazených v rámci vytvořených mapových listů pro jednotlivá období. Tvorba mapových listů následně proběhla pomocí softwaru programu ArcGIS ve verzi 9.1. Posledním okruhem zdrojů praktické povahy se staly tištěné i internetové zdroje statistických dat o obyvatelstvu vybraných sídel jihočeského regionu. Statistická data doplnily demografické příručky a statistické manuály ohledně zpracování statistických dat v kombinaci s ústním sdělením odbornice pobočky Českého statistického úřadu v Českých Budějovicích ohledně metodiky zpracování statistických dat pro jednotlivá období.

Pro užívané modely a členění státní správy pro jednotlivá období doplněné o odkazy na právní normy se nejdůležitější stala publikace: *Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, Praha, 570 s*, doplněná o starší vydání členů kolektivu autorů: *Janák, J., Hledíková, Z. (1989): Dějiny správy v Českých zemích do roku 1945, SPN, Praha, 519 s*. Pochopení

vztahů ve veřejné správě v první polovině sledovaného období umožnil: Schelle, K. (2002): *Vývoj veřejné správy v letech 1848-1948*, Eurolex Bohemia, Praha, 389 s a dobový pohled přinesl: Roubík, F. (1938): *Ke vzniku správního rozdělení Čech z roku 1860*, Praha, s. 63-172. Některé zákonné normy díky svým přílohám přiblížila absolventská práce: Franěk, J. (2009): *Zápisy při zasedání městské rady města Kladna při přechodu od monarchie k republice*, Brno, 118 s. Platné zákony či jejich čísla v rámci sbírek zákonů ČSR a ČR lze získat na internetových stránkách jednotlivých komor Parlamentu České republiky. Poslanecká sněmovna Parlamentu české republiky disponuje na svých stránkách databází současných právních norem: <http://www.psp.cz> a databází minulých právních norem v rámci stránek společné Česko-slovenské digitální parlamentní knihovny: <http://www.psp.cz/eknih/>. Rovněž Senát parlamentu České republiky disponuje na svých internetových stránkách databází zákonů: <http://www.senat.cz> a totéž i další veřejné instituce jako Nejvyšší správní soud: <http://www.nssoud.cz> a ministerstvo vnitra s kompletním archivem zákonných norem vydaných po roce 1945: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/index.html>. Dalšími klíčovými internetovými zdroji se staly: Portál veřejné správy české republiky: <http://portal.gov.cz>, server Arnet se zněním zákonů ČR online: <http://www.zakonycr.cz> a stránky Společnosti pro církevní právo: <http://specp.prf.cuni.cz>. Z důvodu společné historie a tím i pro mnohá období platné společné právní normy nelze opomenout ani stránky Spolkového kancelářství Rakouské republiky: <http://www.ris.bka.gv.at> a ohledně historie týkající se členění okresů v Rakousku stránky Dolnorakouského zemského archivu s daty za jednotlivé okresy: http://www.noel.gv.at/Bildung/Landesarchiv-/Bestaende/Landesarchiv_Landesarchiv_Bestaende.print.html#216170. Celý oddíl zdrojů lze ještě doplnit prací Jaroslava Čápa týkajících se zákonné a územní působnosti soudů na: <http://jested.cesarch.cz/texty/cap.rtf> a prací na téma územního vymezení a mapování ve Vitorazsku: Čada, V. (2004): *Lokalizace sáhových map oblasti Vitorazska do S-JTSK*, Plzeň, 12 s. <http://home.zcu.cz>.

Kapitoly zabývající se popisem a vývojem sídelní struktury a proměny sídel dle změn v územních celcích správního členění čerpaly poněkud z publikací: Srb, V. (1998): *Tisíc let obyvatelstva českých zemí*, Karolinum, Praha, 276 s a Hampl, M., Gardavský, V., Kühnl, K. (1989): *Regionální struktura a vývoj*

systemu osídlení ČSR, UK, Praha, 255 s. Vnímání širších souvislostí umožnili: *HAMPL, M., Gardavský, V., Kühnl, K. (1989): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR, UK, Praha, 255 s.* V historické rovině sídelní struktury se nejvíce uplatnil nadhled: *Semotanová, E. (2006): Historická geografie českých zemí, Praha, 279 s.* a v obecné rovině: *Srb, V. (1998): Tisíc let obyvatelstva českých zemí, Karolinum, Praha, 276 s.* Pro pochopení situace v jihočeském pohraničí přispěli: *Prokop, R. (2000): České pohraničí se zřetelem na národnostní a sociálně-ekonomickou charakteristiku 1919-1938, Slezský ústav, Opava, 57 s.* a z hlediska dosídlování regionu po odsunu: *Kocina, J. (2008) Poválečné osídlování pohraničí slovenskými migranty z rumunského Banátu (na příkladu jižních Čech), České Budějovice, 104 s.*

„K uchopení a porozumění tématice geografických informačních systémů posloužily čtyři práce vyšlé v českém jazyce. Jako první lze zmínit tři díly: *Hermann, J., Pomezny, P. (2003): Úvod do geografických informačních systémů, Ostravská Univerzita v Ostravě, Ostrava, 200 s.* Další shodou okolností stejnojmenná práce: *Rapant, P. (2002): Úvod do geografických informačních systémů, VŠB-TU, Ostrava, 110 s* je více než vhodným průvodcem při práci s GIS následovaná publikací *Rapant, P. (2006): Geoinformatika a geoinformační technologie. VŠB-TU Ostrava, 500 s.* Náhled do praktické činnosti programu poskytly *Tuček, J., (1998): Geografické informační systémy - Principy a praxe, Computer Press, Praha, s. 424.* Pro získání náhledu jak má po formální stránce vypadat mapový list a jeho kartografické vyjadřovací prostředky posloužila práce: *Voženílek, V. (2002): Zásady tvorby mapových výstupů, Ostrava, P2-42.“¹*

Nejdůležitější souhrnnou mapovou publikací s výstižnými stručnými komentáři k jednotlivým obdobím veřejné správy se stal: *Semotanová, E. (2007): Česko Ottův historický atlas, Praha, 408 s.* Komplexní dobový náhled poskytly - pro období monarchie: *Rothaug, J. G. (1905): Geographischer Bürgerschul-Atlas, Wien, Karten 36. – 37.,* období první republiky popsal: *Kol. (1935): Atlas republiky československé, Praha* a vývoj Protektorátu zobrazil: *Kol. (1940):*

¹ Celý odstavec s menšími úpravami v textu a změnami způsobu citování zdrojů převzat: *Karpíšek, J. (2009): Válečné konflikty a změny územních hranic v průběhu 20. století v prostředí ArcGIS, České Budějovice, s. 8.*
<https://wstag.jcu.cz/StagPortletsJSR168/KvalifPraceDownloadServlet?typ=1&adipidno=10355>

Amtliches Deutsches Ortsbuch für das Protektorat Böhmen und Mähren, Praha. Z nových naučně-kontrolních mapových děl se pro vystihnutí přesné reality poválečného územního členění uplatnily: Purš, J. a kol. (1965): *Atlas československých dějin, Praha* a přesné stanovení okresních hranic: Kol. (1968): *Mapový lexikon obcí ČSR, Kartografické nakladatelství, Praha.* Realitu 70. a 80. let 20. století následně dokreslují: Kol. (1975): *Vojenský zeměpisný atlas, Praha* a statisticky orientovaný: Kol. (1984): *Atlas ze sčítání lidu, domů a bytů, Praha.*

Zásadním podkladem pro tvorbu digitálních map se staly vektorové vrstvy současného správního členění Jihočeského kraje a rastrové mapy prostoru Dačicka poskytnuté pro účely práce Českým úřadem zeměměřičským a katastrálním na adrese: <http://geoportal.cuzk.cz>. Dále se zdroji vektorových dat staly částečně vektorové vrstvy ArcČR 500 a základní vrstvy společnosti ESRI distribuované v rámci programu ArcGIS. Finální zpracování rastrových a vektorových vrstev do přehledných map pro jednotlivá správní období umožnil software programu ArcGIS 9.1 společnosti ESRI.

Nejdůležitějšími zdroji statistických dat se staly statistické lexikony obcí vydané Federálním a posléze Českým statistickým úřadem. Nejzákladnějším zdrojem dat se stal: Kol. (1978): *Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 – 1970, FSÚ, Praha, 687 s.* doplněný o data z dalších období: Kol. (1984): *Statistický lexikon obcí České republiky 1982, FSÚ, Praha, 1011 s* a Kol. (1994): *Statistický lexikon obcí České republiky 1992, ČSÚ, Praha, 895 s.* Lexikon ze sčítání lidu domů a bytů roku 2001 je s daty za jednotlivé obce dosud dostupný na internetové adrese českého statistického úřadu: www.czso.cz. Souhrn všech získaných dat a zároveň prostředek k jejich ověření završuje: Růžková, J., Škrabal, J. a kol. (2006): *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I., Praha, 759 s.* Pro ověření a finální sumarizaci dat lze rovněž využít portálu českého statistického úřadu pro vývoj obyvatelstva jednotlivých obcí jižních Čech: <http://www.scitani.cz/slodb/slodb10.nsf/openkraj?openform&:cz031>. Způsob zpracování statistických dat nastiňuje: Srb, V., (1968): *Demografická příručka, Karolinum, Praha, 263 s.* Dalším zdrojem pro získání a zpracování statistických dat se stalo již zmíněné ústní sdělení odbornice pobočky Českého statistického úřadu v Českých Budějovicích pí Ing. Ireny Votrubové.

3. Cíle

Za hlavní cíl práce je považována tvorba digitálního souboru historicko-geografických map územního vývoje veřejné správy jižních Čech mezi lety 1850 – 2010. Zobrazení prostorové roviny proměn správního členění jižních Čech prostřednictvím programu ArcGIS umožní zájemcům o problematiku vývoje správy dále soubor map využívat buď jen v rastrové podobě. Digitální mapy stejné kompozice a měřítka umožní srovnání prostorových změn mezi jednotlivými správními celky i v rámci různých časových úseků.

- Shromáždění dat o modelech a vývoji veřejné správy i v kontextu právních norem jejich fungování.
- Sručná charakteristika jednotlivých modelů veřejné správy a jejich územního vymezení.
- Posouzení vlivu reliéfu na utváření hranic správních celků a nástin úskalí jejich proměn dle jednotlivých správních reforem.
- Získání a nastudování publikací zabývajících se tématem vývoje sídelní struktury.
- Získání dat ze širšího spektra atlasů a přetřídění map podle období pro orientaci v prostoru jihočeských reálií nutnou ke tvorbě digitálních map.
- Tvorba databáze digitálních vrstev správního členění jižních Čech dle jednotlivých správních systémů v rámci sledovaného období.
- Provést výběr ze sídel jižních Čech prostřednictvím kritéria rezidence úřadu veřejné správy a provést podle něj jejich kategorizaci.
- Studium zdrojů statistických dat o obyvatelstvu a následné sestavení tabulek vývoje obyvatelstva pro sledované období pro vybraná sídla jižních Čech.
- Sledovat populační vývoj vybraných měst v konfrontaci s proměnou správního členění jihočeského regionu.
- Graficky vyjádřit vývoj obyvatelstva sídel s dlouhodobější absencí rezidence úřadu po předchozí delší časové rezidentuře úřadů a pokusit se zjistit, zda má absence úřadu v rámci sídla nějaké důsledky pro jejich populační vývoj.
- Ukázat zda existuje souvislost populačního vývoje sídel jako center správních celků s proměnou územního členění správních celků.

4. Metodika

Rozdělení a způsob tvorby práce vychází z jejího zadání a povahy zdrojů. Práce se dělí na tři základní okruhy. Prvním je vývoj modelů a územního členění veřejné správy. Za druhý okruh lze považovat tvorbu mapových listů pro prostorové vyjádření proměn hranic státní správy po jednotlivých obdobích. Třetí okruh následně nastiňuje vývoj sídelní struktury, obyvatelstva sledovaných sídel v kontextu proměn správních hranic a rezidencí úřadů. Každý z okruhů má svoji teoretickou i praktickou část. Tím lze práci rozdělit na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část zahrnuje užívané modely veřejné správy s jejich prostorovými proměnami podle jednotlivých období a zapracování odkazu na právní normy, z nichž tyto modely vycházely. Dalším teoretickou oblastí je problematika vývoje a popisu sídelní struktury jižních Čech. Poslední nedílnou součástí teorie práce tvoří teoretický základ pro užívání programu ArcGIS v kombinaci s teoretickými zásadami pro tvorbu mapových výstupů.

Praktická část se skládá ze sestavení databází rastrových a vektorových podkladů v programu ArcGIS jako základu pro tvorbu mapových listů podle jednotlivých období správního členění. Sestavení databází následuje vlastní tvorba mapových listů uvedených v mapových přílohách práce formou rastrových výstupů. Druhou oblastí praktické činnosti se stalo získání a vyhledání statistických dat o vývoji obyvatelstva vybraných sídel dle jednotlivých censů. Klíčovou se stala práce na vytvoření přehledných tabulek vývoje obyvatelstva vybraných sídel v kombinaci s vývojem správního členění s případným grafickým zpracováním vývoje obyvatelstva pro některá sídla či skupinu sídel.

Jako kritérium pro výběr sledovaných sídel sloužily dvě základní podmínky. Velikost sídla musela přesahovat 1 500 obyvatel nebo v průběhu sledovaného období, tj. od roku 1850 – 2010, v daném sídle existovala rezidentura úřadu veřejné správy. Na základě rezidencí úřadů v konkrétních sídlech byla následně provedena jejich kategorizace (viz. kapitola 9.1).

Vymezení jihočeského regionu² pro potřeby práce stanovily současné správní hranice Jihočeského kraje (viz. kapitola 13.2 – mapová příloha 1). Hlavním důvodem se stal ohled na aktuální stav správního členění a územního vymezení jihočeského regionu. Z aktuálního stavu vyplývá skutečnost a zvyklost vedení statistik vzhledem k územním jednotkám v rámci uspořádání platnému pro dobu, jejíž stav popisují.

Pro lepší přehlednost textu práce z důvodu většího množství citovaných zdrojů – převážně zákonných norem, bylo po zvážení všech pro a proti užito poznámek pod čarou. Zákonné normy tak bylo možno citovat pod čáru v plném znění pomocí jejich online zdrojů, jelikož jejich umístění do příloh by práci zbytečně zahltilo.

Způsob číslování stran práce byl zvolen kontinuální pro celou práci. Přílohy práce tvoří z valné většiny její výstupy a jsou tedy výsledky vyplývající z naplnění cílů, které byly stanoveny na samém počátku práce.

² Více k vymezení jihočeského regionu - Dvořák, J. (2003): Jižní Čechy jako region, Historická geografie, 32, Praha, s. 135-181.

4.1. Získání, sběr a ověřování dat

Zdroje dat se dle svého původu dají rozčlenit na knižně vydané publikace, absolventské práce, internetové zdroje a data poskytnutá institucemi pro potřeby práce na základě smluvního ujednání. Nejzákladnějším počinem bylo shromáždění dat o vývoji správního členění a jejich prostorových změn v území, statistických dat z publikací ze sčítání lidu. Následně po jejich nastudování sestavit databázi mapových podkladů pro tvorbu mapových listů i jejich teoretického zázemí. Tato data se nadále vyhodnocovala z hlediska přesnosti a použitelnosti pro tvorbu mapových výstupů v programu ArcGIS. Z tohoto důvodu bylo nutno nastudovat větší množství materiálů k problematice tohoto programu. Pro potřeby tvorby přesných digitálních map byl na základě objednávky dat poskytnut Českým úřadem zeměměřičským a katastrálním soubor vektorových vrstev správního členění Jihočeského kraje. Rovněž došlo k sestavení tabulek ze statistických dat a jejich ověřování prostřednictvím internetových stránek Českého statistického úřadu. Některá data bylo možno získat i v kombinované tj. tištěné i elektronické podobě prostřednictvím internetu. Posuzování věrohodnosti dat probíhalo srovnáváním a vyhodnocováním různých zdrojů.

4.2. Postupy zpracování dat

Zpracování geografických dat o vývoji veřejné správy

Nejdůležitější v rámci praktické části práce bylo sestavení databáze vektorových vrstev podle jednotlivých správních etap územního členění regionu jižních Čech. Kritériem pro územní změny se stala katastrální území případně novější základní sídelní jednotky. Geografická data rozčleněná podle sledovaných v rámci územního vývoje veřejné správy určovala pak příslušnost jednotlivých katastrálních území k sídlu, kde by umístěna rezidence úřadu pro dané období. Detailnější územní změny bylo potřeba posoudit podle dobových mapových zdrojů či prací z nich vycházejících. Přes ověřování drobných územních změn v průběhu digitalizace vrstev pro jednotlivé časové úseky došlo k vytvoření digitální databáze, jež se stala zdrojnicí pro mapové výstupy.

Zpracování statistických dat o vývoji počtu obyvatel vybraných sídel

Statistická data se po shromáždění musela pro potřeby práce setřídit do tabulek. Po tomto kroku následovalo vyhodnocení jejich věrohodnosti zvláště k ohledu na větší sídla, kde bylo nutno se vyvarovat možným nesrovnalostem kvůli rozdělování či slučování obcí a jejich částí. Územní členění jednotlivých sídel určil nejnovější lexikon ke stavu z roku 2005. Zde podle metodické rady odbornice z pobočky Českého statistického úřadu v Českých Budějovicích pí Ireny Votrubové došlo ke stanovení postupu práce s daty postihujícími dlouhodobý vývoj. Jednotlivá data za části dnešních obcí tedy bylo nutno v lexikonech staršího data vydání dohledat a přičíst k datům za obce, ke kterým náleží dnes. V případě, že se od sledované obce oddělily některé její dřívější části, bylo nutno data naopak odečíst. Rovněž se musela vzít v úvahu fakta vzniku a zániku částí i nových obcí, jež se vyčlenily z jiných obcí a s tím spjaté přesuny během posledních let – dle tabulky územních změn ve Statistickém lexikonu obcí ČR 2005 s. 32-53. Získaná data za jednotlivá sledovaná sídla se dále konfrontovala s poznatky z jiných zdrojů publikovaných v *Historickém lexikonu obcí ČR 1869-2005* a na stránkách statistického úřadu s daty podle censů za jednotlivé obce. Obce se následně seřadily dle výskytu rezidencí úřadů v jejich obvodu a počtu obyvatelstva v současnosti.

5. Užívané modely veřejné správy a jejich stručná charakteristika

Modely veřejné správy odrážejí společenské a politické klima doby, kdy vznikly a byly uvedeny do života obyvatel regionu jako součást každodenního života. Vycházely často z předchozí skutečnosti, jež ovlivňovala jejich konečnou podobu strukturální, funkční i prostorovou. Revoluce roku 1848 přinesla kromě výměny na trůně první ústavu (březen 1849) a zrušení poddanství. Právě zrušení poddanství přineslo zásadní změnu ve veřejné správě, kdy původní patrimoniální správa pod vlivem vrchností ztrácí svůj vliv. Tím skončil proces vykonávání správy z rukou držitelů privilegií a ve veřejné správě fakticky došlo k jejímu zestátnění. Tento stav trvá s obměnami dodnes a je typickým rysem moderní veřejné správy. Vedle státní správy pak stojí územní samospráva, jež kromě samosprávy vykonává i působnost přenesenou. *„Do veřejné správy tím byla zavedena dvojkolejnost, když na jedné straně ji vykonávaly státní úřady a na druhé straně byly některé úkoly přenechány orgánům územní samosprávy.“*³ Modely veřejné správy užívané na území jižních Čech se shodují s těmi užívaných v Čechách v jednotlivých obdobích historického vývoje.

1850 - 1855

1855 - 1868

1868 - 1918

1918 – 1938/1939

1939 - 1945

1945 - 1948

1948 - 1960

1960 - 1990

1990 – 1993

1993 – 2001

³ Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, LN, Praha, s. 273.

5.1. Státní správa

1850 - 1855

V období po 1. lednu 1850 se politická správa v Českých zemích člení na země reprezentovaná místodržitelstvím. Země se dále dělí na kraje vedené krajskou vládou. Každý kraj se dále skládal z politických okresů, jejichž vedoucí úřad tvořilo tzv. okresní hejtmanství. Krajská vláda převzala pravomoci dřívějších gubernií a podřizovala se přímo ministerstvu vnitra. Všechny stupně úřadů státní správy byly od března 1848 podřizeny nově vzniklému ministerstvu vnitra a to způsobem ministerstvo – místodržitelství, ministerstvo – krajská vláda – okresní hejtmanství.

1855 - 1868

Po 12. květnu 1855 dochází ve státní správě ke změnám. Počet krajů se rozšířil ze 7 na 13 v Čechách a na Moravě ze 2 na 6. Okresní hejtmanství nahradily smíšené okresní úřady a jejich počet rovněž narostl a to v Čechách ze 76 na 208 obdobným poměrem na Moravě na 76 a ve Slezsku na 22. Smíšené okresní úřady byly vázány na soudní okresy a jejich obvody, kterých bylo v rámci dřívějších politických okresů několik. Tím došlo ke sloučení soudní správy a správy politické. Pouze místodržitelství zůstala zachována jen ve Slezsku, kde se nazývala zemskou vládou, která též měla funkci kraje. Tato místodržitelství zůstala nadále podřizena ministerstvu vnitra.⁴

1867 - 1918

Roku 1867 je na základě rakousko-uherského vyrovnání vydána tzv. prosincová ústava. Na jejím základě vzešlo 19. května 1868 nařízení ve formě zákona č. 44,⁵ které velice pozměnilo podobu státní správy. Nejdůležitějším počínem se stalo zrušení krajů. Nejvyšším orgánem v rámci země zůstala

⁴ Sestaveno dle: Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, LN, Praha, s. 275-276

⁵ Franěk, J. (2009): Zápisy při zasedání městské rady města Kladna při přechodu od monarchie k republice, Brno, s. 85.

http://is.muni.cz/th/154614/ff_m/Zapisy_ze_zasedani_mestske_rady_mesta_Kladna_pri_prechodu_od_monarchie_k_republice.doc (online 20.10.2010).

místodržitelství, ovšem s tím rozdílem, že na ně přešly dřívější pravomoci krajů. Sloučením několika dřívějších smíšených okresů vznikly opět politické okresy, zastoupené okresními hejtmanstvími. Tím došlo opět k oddělení politické a soudní správy. Tento systém státní správy zůstal s drobnými obměnami v kompetencích a názvech subjektů platný až do konce monarchie. Pokus o zřízení krajů od května roku 1918 nebyl realizován v důsledku vzniku Československé republiky.

1918 - 1938

Při vzniku Československé republiky 28. října 1918 došlo Národním výborem k vyhlášení tzv. recepčního zákona vydaného jako právní norma č. 11/1918 Sb.,⁶ který ve článku 2 a 3 potvrzuje nadále platnost stávajících zákonů a tím i kontinuitu státní správy. Doslova v textu již řečených článků tohoto zákona řečeno: „*Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.*“ „*Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení.*“ Převzetí systému státní správy v bouřlivé poválečné době a snahou Národního výboru stát se nejvyšším výkonným (předsednictvo) a zákonodárným orgánem (pléno) vedla ke vzniku dalších národních výborů. „*Národní výbor tak suploval funkci parlamentu i vlády*“⁷ s dalšími národními výbory po celé zemi. Ústřední sídlily v Praze, Brně a Ostravě. Jim pak byly následně podřízeny Okresní a místní. Do konce roku 1918 došlo k rozhodnutí o likvidaci národních výborů způsobem postupného odnímání pravomocí. „*Národní výbor byl zákonodárným a výkonným orgánem do 14. listopadu 1918, kdy na jeho místo nastoupilo Revoluční národní shromáždění, které zvolilo první vládu ČSR. Den před svým rozchodem vydal Národní výbor prozatímní ústavu, publikovanou 13. listopadu 1918 pod č. 37 Sb.*“⁸ Prozatímní ústava⁹ tak legalizovala kroky Revolučního národního shromáždění při tvorbě stálé ústavní listiny. „*Plénum Revolučního národního shromáždění schválilo*

⁶ <http://portal.gov.cz/wps/portal/s.155/701?number1=11%2F1918&number2=&name=&text> (online 21.10.2010).

<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/11-18.htm> (online 21.10.2010).

⁷ Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, LN, Praha, s. 337.

⁸ Tamtéž, s. 337.

⁹ http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1918.html (online 21.10.2010).

ústavní listinu 29. února 1920 současně se župním zákonem.“¹⁰ Tento počín znamenal jeden z nejzásadnějších zlomů v dějinách správy na území českého státu od jeho vzniku. Ústava z 29. února 1920¹¹ vydaná jako ústavní zákon č. 121/1920 Sb. zavedla systém vlády parlamentní republiky a definitivně tak ovlivnila podobu státní správy v českých zemích. Podobu správního členění měl nadále určovat již zmíněný župní zákon vydaný pod číslem 126/1920 Sb.¹² „Župní zákon z 29. února 1920 s platností od 1. ledna 1923 zavedl župní zřízení na celém území Československa, realizovalo se však jen na Slovensku, kde bylo zřízeno šest nových žup, dvě města s regulovaným magistrátem a okresy. Na Podkarpatské Rusi zůstalo v platnosti staré uherské župní zřízení. V českých zemích se země členily na původní předválečné politické okresy. Podle zákona o organizaci politické správy z roku 1927 vstoupilo 1. prosince 1928 v platnost nové územní členění, ustanovující zemi Českou, sloučením Moravy a Slezska zemi Moravskoslezskou, zemi Slovenskou (Krajina Slovenská, Slovenská krajina) a zemi Podkarpatoruskou. Župní zřízení se rušilo a nahradily je v celém Československu politické okresy.“¹³ Zákon 125/1927 Sb.¹⁴ tak unifikoval státní správu v rámci celého Československa. Podoba státní správy tak vycházela z modelu platícím již v Předlitavsku po roce 1868. Orgány první instance se staly okresní úřady a druhé instance zemské úřady. „Obvody okresních úřadů se v českých zemích shodovaly s obvody okresních správ politických, na Slovensku s obvody okresních úřadů zřízených podle župního zákona a na tzv. Podkarpatské Rusi s obvody služovských okresů. V Čechách byly 103 okresní úřady, v zemi Moravskoslezské 45 okresních úřadů, na Slovensku 79 a na Podkarpatské Rusi 12.“¹⁵ Fakticky se jednalo o přejmenování stávajících správních jednotek na stejný název a jejich územní působnost zůstala shodná s obdobím před vydáním zákona. Tento model zůstal platný až do 30. září 1938, kdy došlo na základě mnichovské dohody k odstoupení pohraničních oblastí nacistickému

¹⁰ Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, LN, Praha, s. 338.

¹¹ http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html (online 21.10.2010).

¹² Franěk, J. (2009): Zápisy při zasedání městské rady města Kladna při přechodu od monarchie k republice, Brno, s. 95.

http://is.muni.cz/th/154614/ff_m/Zapisy_ze_zasedani_mestske_rady_mesta_Kladna_pri_prechodu_od_monarchie_k_republice.doc (online 20.10.2010).

¹³ Semotanová, E. (2007): Česko Ottův historický atlas, Praha, s. 316.

¹⁴ <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/se/stenprot/135schuz/s135015.htm> (online 21.10.2010).

http://www.senat.cz/zajimavosti/tisky/2vo/tisky/T0676_00.htm (online 21.10.2010).

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, Praha 1927.

¹⁵ Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, LN, Praha, s. 352.

Německu. Československá republika tak do tohoto data patřila mezi ústavní státy. Další vývoj však vedl k likvidaci ústavních pořádků.

1938 - 1939

Za druhé republiky se státní správa charakterizovala postupným proměňováním volených demokratických institucí v instituce, kde docházelo spíše k dosazování na základě konsensu politické reprezentace státu. Národní shromáždění odhlasovalo skrze častá zmocnění převod zákonodárných pravomocí do rukou vlády a prezidenta. Listopad 1938 přinesl kromě převodu pravomocí taktéž další ránu ve formě ztráty jižního Slovenska a jižní části Podkarpatské Rusi ve prospěch Maďarska v tzv. I. Vídeňské arbitráži. Tlak zvenčí ze strany Německa vedl fakticky k postupné likvidaci pluralitních zásad a podkopával autoritu vlády natolik, že slovenští autonomisté podporovaní z Berlína se vůči vládě cítili stále sebevědoměji. Výsledkem tohoto tlaku tak byl Národním shromážděním fakticky pouze formálně odhlasovaný ústavní zákon č. 299/1938 Sb.¹⁶ o autonomii Slovenské země. Koncepce unitárního státu tak byla přivedena k zániku a Česko – Slovensko se tak stalo spolkovým státem se slabou ústřední vládou.¹⁷ Definitivním zánikem Československa byl 15. března 1939 akt obsazení zbytku českých zemí německým vojskem a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava. Taktéž i vyhlášení Slovenského štátu o den dříve.

1939 - 1945

Správu v období nacistické okupace českých zemí lze rozdělit na dvě oblasti. Sudetská území odstoupená k 1. říjnu 1938 a Protektorát Čechy a Morava vzniklý k 15. březnu 1939. „*Održené pohraniční území bylo však příliš odlehlé, než aby mohlo celé vytvořit samosprávný celek. Okrajové oblasti jihočeská, jihomoravská a Hlučínsko byly proto připojeny k sousedním správním celkům (župám) a pouze ze zbytku byla vytvořena tzv. říšská župa sudetská (Reichsgau Sudetenland). Celé území bylo rozděleno na tzv. venkovské nebo městské okresy (Landkreise*

¹⁶ http://cs.wikisource.org/wiki/%C3%9Astavn%C3%AD_z%C3%A1kon_o_autonomii_Slovensk%C3%A9_zem%C4%9B#cite_note-0 (online 22.10.2010).

¹⁷ Dle: Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, LN, Praha, s. 346.

a Stadtkreise). Venkovských okresů vzniklo 53 a městských pět; byla to města Liberec, Ústí nad Labem, Cheb, Karlovy Vary a Opava. Ve venkovských okresech byly vytvořeny úřady Landrátů (Landratsamt), které prakticky navazovaly na prvorepublikové okresní úřady.¹⁸ Landráty tak byly úřady první instance. Nad nimi vykonávali dozor tzv. úřady vládních prezidentů (celkem 3), jež se fakticky staly úřady druhé instance. Poslední instancí se stal úřad říšského místodržitele, ten v Sudetské župě zastával rovněž funkci župního vedoucího NSDAP. Ta následně se svou organizací prorůstala do všech úřadů státní správy. Druhou oblast v českých zemích tvořil již zmíněný Protektorát Čechy a Morava. V čele Protektorátu stál tzv. státní prezident a protektorátní vláda. Dále stále existovaly úřady zemské a okresní. Vedle protektorátních úřadů vznikly paralelně úřady říšské. Nejvýše byl postaven úřad říšského protektora, který podléhal přímo Hitlerovi. Později přetvořený na německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu a pouhou kancelář říšského protektora. Pod nimi byla podřízená síť oberlandrátů. Ty se staly nejnižšími úřady pro Němce a zároveň prováděli dozor nad okresními a obecními úřady protektorátní správy, do kterých houfně pronikali říšští Němci. Po Heydrichových správních reformách roku 1942 byla úloha protektorátní vlády silně omezena a ještě více podřízena německému doзору. K odstranění paralelních úřadů v protektorátu tak fakticky došlo, i když formálně existovaly dál až do konce války.

1945 - 1948

Postoj exilové vlády v Londýně a domácího odboje se formuloval již za války. Vycházel z nepřerušené kontinuity československého státu. Toto plně vyjadřuje dekret prezidenta republiky č. 11/1944 Sb.¹⁹ Úř. věst. čsl. o obnovení právního pořádku. To se projevilo na podobě správy na osvobozených územích. Vláda v Košicích vydala 5. dubna 1945 tzv. Košický vládní program. Tento program znamenal obrodu státního zřízení ovšem se zásadní změnou, jíž bylo zrušení senátu a zákaz některých převážně pravicových politických stran – pod taktovkou tohoto programu postupoval i parlament vzešlý z voleb roku 1946. Tento

¹⁸ Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, LN, Praha, s. 402.

¹⁹ http://cs.wikisource.org/wiki/%C3%9Astav%C3%AD_dekret prezidenta republiky ze dne 3 . srpna 1944, %C4%8D. 11 %C3%9A%C5%99. v%C4%9Bst. %C4%8Dsl. o obnoven%C3%AD pr%C3%A1vn%C3%ADho po%C5%99%C3%A1dku (online 22.10.2010).

parlament je znám jako Ústavodárné národní shromáždění (ÚSN), jež ovládla koalice stran Národní fronty (KSCĚ, ČSL, ČSNS, ČSSD). Také v souladu s košickým programem vydal 27. října 1945 prezident republiky Edvard Beneš i dekret č.121/1945 Sb.²⁰ o územní organizaci správy, vykonávané národními výbory, který zásadně ovlivnil podobu veřejné správy na území poválečného Československa. Znamená sice návrat ke stavu před 29. září 1938. Vznikly však jím zemské národní výbory (ZNV) a pro obvody bývalých okresních úřadů okresní národní výbory (ONV). Na obecní úrovni vznikly místní národní výbory (MNV). Důležitým aspektem tohoto nového správního členění lze spatřit ve striktně dané vzájemné podřízenosti těchto jednotlivých stupňů. Během tohoto období Komunistická strana infiltrovala do orgánů státní správy a mocenského aparátu své členy, což se projevilo během politické krize kolem personálních změn ve Sboru národní bezpečnosti skrze komunisty ovládané ministerstvem vnitra. Tato krize v únoru 1948 vyústila v demisi nekomunistických ministrů a jejím následným přijetím ze strany prezidenta Beneše. Nátlak na prezidenta prostřednictvím Sboru národní bezpečnosti (SNB), Lidových milicí (LM) a svolaných závodních rad přinesl své plody, kdy vládu fakticky zcela legálně ovládla KSCĚ a její spojenci.

1948 - 1960

Únorové události přinesly do státní správy zcela nový prvek. Tím se staly tzv. akční výbory Národní fronty. Ty na sebe strhly zcela nelegálně úřední moc a zahájily personální očistu národních výborů, kam byli urychleně dosazeni loajální stoupenci KSCĚ. Ovládnutí státní správy včetně nejvyšších ústavních institucí národního shromáždění a vlády urychlilo vydání nové ústavy. Nový ústavní zákon č. 150/1948 Sb.,²¹ známý jako Ústava 9. května. Tou se Československo prohlašovalo za lidově demokratickou republiku. I tato ústava však nebyla dodržována a sloužila spíše jako demonstrace demokratického uspořádání pro zahraničí. Personálním propojením organizace KSCĚ a politické správy měla tato strana v rukou moc ve státě. Krátce po převzetí moci KSCĚ došlo prostřednictvím zákona č. 280/1948 Sb.²² k zavedení krajského zřízení

²⁰ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1945/sb52-45.pdf> (online 22.10.2010).

²¹ www.nssoud.cz/historie/ustava_1948.pdf (online:23.10.2010).

²² http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1948/zakon_4q.html#castka_101 (online: 23.10.2010).

od 1. 1. 1949 a zrušení zemských národních výborů. Systém národních výborů tak v tomto období změnil svou tvář i členění a plně vyhovoval potřebě strany, tj. direktivnímu řízení státu. Pro pochopení fungování takového systému je třeba tento způsob fungování státní správy zmínit podrobněji. První úrovní se staly Místní národní výbory (MNV) a městské úřady Městské národní výbory (MěNV). Nad nimi v příslušném území okresu dohlížely tzv. Okresní národní výbory (ONV) a je dále zastřešovaly Krajské národní výbory (KNV). Ty měly hlavně za úkol dozor a kontrolu podřízených orgánů. Dále měly pravomoc nad školskými, kulturními, zdravotnickými a sociálními institucemi v daném kraji, které spadaly pod jejich správu a ty byly na nich finančně a provozně zcela závislé. Vše ovšem bylo také odrazem fungování systému, kdy kraje prosazovaly vůli z vyšších pater státní správy. V Praze pak byl zřízen Ústřední národní výbor. Pozoruhodně vyhlížejí také tzv. Jednotné národní výbory. Tyto úřady byly pro sídelní města krajů jakýmsi sloučením MěNV a ONV a podléhaly příslušnému KNV. Závažný je také fakt, že samospráva jako taková ve své postatě přestala existovat a byla nahrazena stupňovitým modelem správy se vzájemně si podřízenými celky, kterými se systém Národních výborů pomocí personálních čítek po únoru 1948 stal, což bylo až zpětně legalizováno v červenci 1948 zákonem č. 213/1948²³ o úpravě poměrů k ochraně veřejných zájmů. Každý ze stupňů státní správy měl svou paralelní alternativu v orgánech KSČ, ze kterých byly tyto stupně personálně obsazovány. Dvojkolejnost a zároveň provázanost stranické i státní moci byly mnohdy patrné velmi obtížně, ale např. krajským tajemníkem KSČ a předsedou KNV byla jedna a tatáž osoba. Mezi lidmi se rozdíl těchto funkcí mnohdy i stíral a funkce krajského, okresního tajemníka se považovala za předsedu příslušného národního výboru. Také při případném oddělení obou funkcí byl příslušný tajemník KSČ mocensky nadřazen předsedovi příslušného NV. Stranická funkce přinášela větší pravomoc než funkce v orgánech státní správy, i když při personálním oddělení obou funkcí, se předseda ONV či KNV musel prokazovat členstvím v KSČ.

²³ <http://portal.gov.cz/wps/portal/s.155/713/s.155/701?b=213/1948> (online: 23.10.2010).

1960 -1990

Rok 1960 přinesl tři důležité právní normy pro fungování státní správy. Zákon č. 36/1960 Sb.²⁴ o územním členění státu, kde došlo k územní reorganizaci krajů a okresů. Potvrzen zůstal trend nerespektování dřívějšího zemského zřízení. Dalším zákon č. 65/1960 Sb.²⁵ o národních výborech, jež stanovoval orgány a zásady na všech stupních státní správy. Druhou právní norma v podobě ústavního zákona č. 100/1960 Sb.²⁶ známého spíše pod názvem Socialistická ústava. V článku 4 této ústavy se následně praví: „*Vedoucí silou ve společnosti i ve státě je předvoj dělnické třídy, Komunistická strana Československa, dobrovolný bojový svazek nejaktivnějších a nejuvědomělejších občanů z řad dělníků, rolníků a inteligence.*“ Zakotvení vedoucí úlohy KSČ sdružené s dalšími KSČ ovládanými stranami v institutu Národní fronty, která měla hlavně v zahraničí budit zdání plurality. Funkce národních výborů byla následně upravena zákonem č. 69/1967 Sb.²⁷ Zde se ustanovily kompetence národních výborů pro výkon státní správy a národním výborům se umožnilo zakládat ekonomické organizace spravující veřejný majetek.²⁸ Postupný návrat samosprávné funkce národních výborů se neuskutečnil z důvodu invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968. Roku 1968 byl v červenci učiněn první krok k federalizaci Československa formou usnesení Národního shromáždění o určení počtu členů České národní rady č. 108/1968 Sb. a Slovenské národní rady č. 109/1968 Sb.²⁹ Tento proces se dovršil již po srpnové invazi vojsk Varšavské smlouvy až 27. 10. 1968 ústavním zákonem č. 143/1968 Sb.³⁰ S platností tak od 1. ledna 1969 vznikly na území Československa dva národní státy Česká socialistická republika (ČSR) a Slovenská socialistická republika (SSR) jako dva subjekty federálního státu. Vzniklo rovněž i Federální shromáždění (FS) se dvěma komorami – Sněmovnou lidu (SL - voleno podle počtu všech voličů) a Sněmovnu národů (SN - každá republika měla rovnoprávné zastoupení). V mezidobích mezi zasedáním pléna FS

²⁴ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?kam=zakon&c=36/1960 (online: 24.10.2010).

²⁵ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1960/sb24-60.pdf> (online: 23.10.2010).

²⁶ http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html (online: 23.10.2010).

²⁷ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1967/sb27-67.pdf> (online: 23.10.2010).

²⁸ Podrobnosti k jednotlivým stupňům národních výborů viz.: Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, LN, Praha, s. 453-455.

²⁹ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1968/sb30-68.pdf> (online: 24.10.2010).

³⁰ http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1968.html (online: 24.10.2010).

zastupovalo jeho pravomoci čtyřicetičlenné Předsednictvo FS, jehož poloviny tvořili rovnoměrně zástupci z SL a SN. Zákonodárná moc v obou národních republikách ležela v rukou České národní rady (ČNR) a Slovenské národní rady (SNR). Vytvoření federálních orgánů se však podepsalo při přesunech a změnách struktury státu na zneužití těchto změn pro zahlazení personálních výměn a odsunu lidí reformního křídla KSČ z významných funkcí po srpnu 1968. Celý systém federálního rozdělení i systém národních výborů zůstal v nezměněné podobě až do konce roku 1989.

1990 - 1993

Události konce roku 1989 přinesly konec komunistického režimu a tím i otevřely cestu změnám v politickém a správním uspořádání státu. Ústavní zákon č. 135/1989 Sb.³¹ de iure potvrzuje nový stav a mění ústavní zákon č. 100/1960 Sb. zrušením článku 6 o vedoucí úloze Komunistické strany Československa. Toto období se vyznačuje velkým sledem ústavních zákonů, jež zcela mění tvář státu např. č. 13/1990, č. 14/1990 a č. 45/1990 o zkrácení volebního období. Nejdůležitější z těchto zákonů byl ústavní zákon č. 46/1990 Sb.³² zásadně měnící podobu ústavního zákona č. 100/1960 Sb. a ústavní zákon o československé federaci č. 143/1968 Sb. Tento zákon zásadně změnil podobu poslaneckého mandátu a stal jedním z upravujících důležité změny na cestě ke svobodným parlamentním volbám. Také jednotlivým republikám tvořící federaci je umožněno vydávat vlastní ústavní zákony, čímž se umožnila postupná eroze federace. Dalším problémem doby umocňující nacionalistické vášně se stal počin změny názvu státu vyřešený ústavním zákonem č. 81/1990 Sb.³³ o změně názvu Československé socialistické republiky. Nejzásadnější změnu v systému státní správy přineslo vydání zákona ze 4. září 1990 č. 367/1990 Sb.³⁴ o obcích (obecní zřízení) došlo ke zrušení systému národních výborů s účinností od zahájení voleb do zastupitelstev obcí, čímž došlo i k faktickému návratu samosprávy. Problematiku zbylých stupňů správního členění vyřešil až zákon České národní rady č. 425/1990 Sb.³⁵

³¹ http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0065_00.htm (online: 24.10.2010).

³² <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1990/sb011-90.pdf> (online: 24.10.2010).

³³ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1990/sb019-90.pdf> (online: 24.10.2010).

³⁴ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1990/sb059-90.pdf> (online: 24.10.2010).

³⁵ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1990/sb072-90.pdf> (online: 24.10.2010).

o okresních úřadech. Ten stanovil ukončení činnosti krajských národních výborů a okresních národních výborů. „Bylo zrušeno sedm dosavadních krajských a 75 okresních národních výborů, které nahradilo 73 nových okresních úřadů. Jednalo se o územní správní úřady vykonávající pouze státní správu.“³⁶ Tím, jak jednotlivé země federace začaly vydávat vlastní zákony, začaly se od sebe odlišovat. Tento model byl dán atmosférou doby, kdy výsledky celostátních voleb dostaly do popředí taková uskupení, která dovedla federaci na cestu postupného odlučování, jež se dělo formou skrytého řízeného rozpadu. Nejpodstatnější slovenský požadavek na přeměnu ČSFR v jakousi konfederaci vedl nakonec ke krachu politických jednání ze strany Čechů, což vyústilo v rozpad federace. Prvním takovým oficiálním dokumentem potvrzujícím tento stav a vydaný Slovenskou národní radou se 1. září 1992 stala Ústava Slovenské republiky. Ta již předpokládala zánik federace. Formu soužití Čechů a Slováků nakonec vyřešil ústavní zákon č. 542/1992 Sb.³⁷ o zániku ČSFR. Definitivní tečkou se stal urychlený proces tvorby Ústavy České republiky schválené Českou národní radou 16. prosince 1992.³⁸

1993 - 2001

Formu státní správy České republiky určuje Ústava České republiky a kontinuitu právního řádu z dob federace dodnes zaručuje ústavní zákon č. 4/1993 Sb.³⁹ o opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR. Tím byl fakticky ponechán model státní správy dle výše zmíněného obecního zákona a zákona o okresních úřadech. Vytvořit nové samosprávné celky na úrovni dřívějších krajů přineslo složitá jednání o podobu takových celků. Zákon z roku 1997 č. 347/1997 Sb. o vytvoření vyšších územně správních celků sice předpokládal vznik krajů, ale k obnově krajů dochází až o tři roky později. Kraje byly zřízeny zákonem č. 129/2000 Sb.⁴⁰ o krajích (krajské zřízení). Vzniklo tedy 13 krajů a hlavní město Praha jako čtrnáctý. Definitivní podobu veřejné správy v České

³⁶ Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, LN, Praha, s. 481.

³⁷ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?kam=zakon&c=542/1992 (online: 24.10.2010).

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1992/sb110-92.pdf> (online: 24.10.2010).

³⁸ <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html> (online: 24.10.2010).

³⁹ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=4%2F1993&number2=&name=&text (online: 24.10.2010).

⁴⁰ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?kam=zakon&c=129/2000 (online: 24.10.2010).

[http://www.zakonycr.cz/seznamy/129-2000-sb-zakon-o-krajich-\(krajske-zrizeni\).html](http://www.zakonycr.cz/seznamy/129-2000-sb-zakon-o-krajich-(krajske-zrizeni).html) (online: 24.10.2010).

republice dal zákon č. 132/2000 Sb.⁴¹ o změně zákonů souvisejících se zákonem o krajích a obcích. Kraje tak obdržely rozsáhlé samosprávní i státně správní kompetence.⁴² Okresní úřady byly zrušeny k 31. prosinci 2002 dle zákona č. 147/2000 Sb.⁴³ o okresních úřadech. „*Místo 76 okresních úřadů bylo ustaveno 205 obcí s rozšířenou působností.*“⁴⁴ Tyto obce převzaly funkci orgánů první instance. Reforma veřejné správy tak přenesením kompetencí přinesla decentralizaci státní správy závislou pouze na zákonných postupech mezi jednotlivými stupni státní správy.

⁴¹ <http://portal.gov.cz/wps/portal/s.155/701?number1=132%2F2000&number2=&name=&text> (online: 24.10.2010).

⁴² Více viz. Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, LN, Praha, s. 483-484.

⁴³ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2000/sb046-00.pdf> (online: 24.10.2010).

⁴⁴ Janák, J. – Hledíková, Z. – Dobeš, J., Dějiny správy v Českých zemích, LN, Praha 2005, s. 484.

5.2. Místní správa a samospráva

Revoluční rok 1848 přinesl vedle první ústavy také faktický počátek samosprávy. V říšská ústava ze 4. března 1849⁴⁵ známé jako Stadionova oktrojovaná ústava se prostřednictvím její hlavy 6 umožňuje občanům volit si své vlastní zástupce, udělit domovské právo a nezávisle řídit vlastní záležitosti viz. „§ 33. Der Gemeinde werden als Grundrechte gewährleistet:

- a) die Wahl ihrer Vertreter,
- b) die Aufnahme neuer Mitglieder in den Gemeindeverband,
- c) die selbständige Verwaltung ihrer Angelegenheiten,“

Paragraf č. 34 následně slibuje vydání zvláštního zákona pro ustanovení krajských a okresních obcí. Tímto zákonem se stalo Stadionovo prozatímní obecní zřízení z 20. března 1849. „Zákon...mluvil o obcích místních, okresních a krajských, platnosti však nabyly předpisy jen o místních obcích. ...Novum bylo, že sídliště se muselo stát buď obcí, anebo součástí obce jako tzv. osada.“⁴⁶ Výjimkou byla tzv. statutární města, pro která tento zákon neplatil a nahrazovaly jej jejich statuty. Obecní záležitosti spravoval kolektivní orgán obecní výbor, jež měl být volený na tři roky – nakonec tyto výbory pracovaly bez obnovy ve volbách téměř 10 let. Z řad obecního výboru se volilo obecní představenstvo v čele s purkmistrem a ostatní členové se stali spíše poradci purkmistra, který měl výkonnou pravomoc a uváděl v život usnesení obecního výboru.⁴⁷

Po návratu k ústavnosti v říjnu 1860 vyšel říšský zákon z 5. března 1862 č. 18/1862⁴⁸ v českých zemích uplatňovaný pomocí zemských realizačních zákonů. Zákon stanovoval tzv. domovské právo v obci a tím i volební právo pro obecní volby. Volební právo omezoval majetkový census, kdy každý voličský sbor volil část zástupců v obecním výboru. „Počet členů závisel na lidnatosti

⁴⁵ <http://www.verfassungen.de/at/verfassung49-i.htm> (online: 26.10.2010).

⁴⁶ Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, LN, Praha, s. 298.

⁴⁷ Dle: Tamtéž, s. 298.

⁴⁸ <http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?aid=rgb&datum=18620004&seite=00000036> (online: 26.10.2010).

obce a v Čechách se pohyboval od osmi do 36 členů a na Moravě od sedmi do 30 členů. Obecní výbor volil opět ze svého středu obecní představenstvo, které tvořil obecní starosta (obecní představený, měšťanosta, purkmistr, primátor apod.) a obecní radní. ... Obecnímu výboru se již v této době říkalo i obecní zastupitelstvo.⁴⁹ Obce měly následně působnost samostatnou a přenesenou. Samostatná působnost umožňovala obcím hospodařit s majetkem, udělovat domovské právo a další. Přenesenou působnost obci stanovoval zákon a určoval tak výkon státní správy na území dané obce.⁵⁰ Zákon taktéž zřídil statutární města a dále podobu i počet lidí v zastupitelských orgánech určovala statuta těchto měst. Úřady statutárních měst se zároveň staly úřady první instance, čímž slučovaly orgány samosprávy a státní správy – nazývaly se magistráty a v čele těchto měst stál purkmistr. Říšský zákon č.18/1862 umožňoval vznik okresní samosprávy a rovněž musel být ratifikován pomocí zemského zákona jako v případě obcí. Podobně jako do zemských sněmů se volilo okresní zastupitelstvo. To ze svých řad vybíralo okresní výbor a okresního starostu, jenž potřeboval k volbě císařské potvrzení. Tato zastupitelstva fungovala v Čechách od roku 1864. Na Moravě a ve Slezsku tento druh samosprávy zřízen nebyl. Posledním stupněm byla samospráva zemská. Voliči rozdělení podle kurií volili zemský sněm se zákonodárnou pravomocí na úrovni země a vycházející z provádění zákonů schválených na centrální úrovni. Z jeho řad se rekrutoval jako výkonný orgán tzv. zemský výbor. Zemské sněmy se však nikdy nevymanily z vlivu centrální vlády, jelikož až na drobné výjimky neměly samostatnou zákonodárnou iniciativu.

Fungování samosprávy se krátce po vyhlášení republiky se stejně jako u státní správy dočasně ponechalo dle zákonných norem z dob monarchie. Tento stav na úrovni obcí měnily dvě zásadní novely. První z nich č. 75/1919 Sb. upravovala podobu voleb a volební řád k volbám do zastupitelstev. Druhá změna č. 76/1919 Sb.⁵¹ o doplnění obecních zřízení a městských statutů určovala novou podobu zastupitelských orgánů. Nové normy zavedly oproti rakouskému modelu

⁴⁹ Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, LN, Praha, s. 301.

⁵⁰ Více viz. Tamtéž, s. 302-303.

Štěpánek, F., (2007): Vývoj samosprávy v českých zemích ve druhé polovině 19. století, Brno, s. 21-23.

Schelle, K. (2002): Vývoj veřejné správy v letech 1848-1948. Eurolex Bohemia s.r.o., Praha, s. 52-57.

⁵¹ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=76%2F1919&number2=&name=&text (online: 26.10.2010).

demokratizaci v přístupu k volebnímu právu. Občané volili přímo obecní zastupitelstvo, jež volbou ze svých řad vybralo obecní radu. Taktéž starosta byl volen z řad zastupitelstva a zároveň se volbou stal členem obecní rady, jíž předsedal. Od roku 1933 musel být potvrzen státními úřady. Druhým stupněm samosprávy tvořila úroveň okresní. Okresní zastupitelstvo volili ze dvou třetin občané nad 24 let a pro zbylou třetinu bylo nutné jmenování na základě odborné způsobilosti. Zástupci se volili na šest let. Okresní zastupitelé ze svých řad volili okresní výbor, jemuž předsedal okresní hejtman. V osobě hejtmana tak docházelo k propojení státní správy a samosprávy, jelikož se okresní hejtman přímo odpovídal pouze zemskému prezidentovi a ministrovi vnitra. Třetí stupeň samosprávy reprezentovala zemská samospráva. Dřívější pravomoci zemských sněmů získalo v zákonodárné rovině Národní shromáždění a ve výkonné pak vláda. Po provizoriu trvajícím do roku 1928, vzniklo po volbách zemské zastupitelstvo – rovněž volené na šest let. Z řad zemského zastupitelstva se volil zemský výbor a předsedal mu zemský prezident. Pro jednotlivé oblasti se utvářely zemské komise. Na území Československa s drobnými obměnami fungoval tento model až do jeho zániku 15. března 1939.

Období Protektorátu se vyznačuje množstvím zásahů likvidující samosprávu. U pravomocí okresních zastupitelstev došlo k výraznému okleštění a přešly na okresní hejtmány. V souladu s vůdcovskou politikou byla rozpuštěna zemská zastupitelstva a jejich pravomoci převedeny na zemské prezidenty. Zemské rady zůstaly po roce 1941 již jen jako poradní orgány zemských prezidentů. I na úrovni obcí došlo k radikálnímu omezení. Obecní zastupitelstva a rady místy zanikly nebo zůstaly spíše jako poradní orgán starosty, který je svolával nepravidelně podle potřeby. Veškerá pravomoc v rámci obce se přenesla z dříve volených kolektivních orgánů na starostu.

Samospráva se stejně jako státní správa obnovila k datu 29. září 1938. Podle dekretu prezidenta Beneše č. 121/1945 Sb. o územní organizaci správy, vykonávané národními výbory byla fakticky sloučena se státní správou. Z počátku do národních výborů proběhly v září a říjnu 1945 delegační volby s paritním zastoupením politických stran. Důležité a zásadní pro činnost národních výborů se

stalo vládní nařízení z 27. května 1946 č. 120/1946 Sb.,⁵² kdy došlo k obnově personálního složení národních výborů dle výsledků voleb do ústavodárného Národního shromáždění. Tím se fakticky odboural tradiční systém obecních voleb a přijetím celostátních výsledků značně posílil zastoupení i vliv Komunistické strany v regionech. Sloučení státní správy a samosprávy posílilo kompetence vlády či ministerstva vnitra. „*Současně byly nižší národní výbory podřízeny vyšším. Tyto skutečnosti však znamenaly jednak změnu dřívějšího stavu (v Předlitavsku i meziválečném Československu) a hlavně porušení obecných zásad samosprávy, v nichž platí, že jedna její složka nemůže být nadřazena jiné. Připouští se pouze právní dozor. Podstatné oslabení samosprávy bylo tedy v koncepci národních výborů obsaženo již od samotného jejich počátku.*“⁵³ Národní výbory se skládaly z pléna, jež mělo nejdůležitější rozhodovací pravomoc. Plénum volilo radu jako výkonný orgán pro realizaci rozhodnutí pléna. Rada měla nadále menší rozhodovací pravomoc a její členové – zároveň referenti jednotlivých referátů řídili úřední aparát národního výboru v konkrétních otázkách svěřené agendy. Po únorovém převratu došlo již pod taktovkou komunistické strany pomocí akčních výborů k personálním čistkám doprovázenými reformou národních výborů. Ta přinesla již zmíněné zavedení krajů platné od 1. 1. 1949. Rovněž pravomoci předsedy národního výboru se rozšířily. Ústavní zákon č. 81/1953 Sb.⁵⁴ převedl národní výbory z pravomoci ministerstva vnitra a podřídil je přímo vládě. Ústavní zákon z 3. března 1954 č. 12/1954 Sb.⁵⁵ a zákon č. 13/1954 Sb.⁵⁶ o národních výborech, čímž se soustava národních výborů obměnila. Místní úroveň národních výborů se rozdělila na městské a místní národní výbory. Jednotné národní výbory se zrušily. Jejich kompetence jako místních a okresních národních výborů přejaly městské národní výbory v krajských městech. Vznikly také okresní národní výbory pro okres, kde zároveň sídlilo centrum kraje. Rovněž systém referátů nahradily odbory a správy rad národních výborů. Další zákony měly legitimovat národní výbory v očích obyvatelstva zřízením voleb do národních výborů dle zákona

⁵² <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1946/sb52-46.pdf> (online: 26.10.2010).

⁵³ Janák, J., Hledíková, Z., Dobeš, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, LN, Praha, s. 445.

⁵⁴ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1953/sb47-53.pdf> (online: 26.10.2010).

⁵⁵ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1954/sb06-54.pdf> (online: 26.10.2010).

⁵⁶ Tamtéž.

č. 14/1954 Sb.⁵⁷ o volbách do národních výborů. Národní výbory se svým způsobem fungování nikdy nenaplnily samosprávnou funkci. Zrušil je až zákon ze 4. září 1990 č. 367/1990 Sb. o obcích v již zcela jiném společenském klimatu.

Zákon o obcích znamená faktický návrat samosprávy. Výše zmíněné zákony č. 129/2000 Sb. o krajích i č. 132/2000 Sb. o změně zákonů souvisejících se zákonem o krajích a obcích určily konečnou podobu samosprávy. Voliči v obecních volbách volí do zastupitelstva obce. Tento kolektivní orgán následně rozhoduje o obecních záležitostech majetkových, provozního či plánovacího charakteru. Zastupitelstvo ze svých řad volí obecní radu a starostu obce. Starosta je členem rady zastupující obec navenek. Obecní rada představuje výkonný orgán uvádějící v život opatření schválená v zastupitelstvu obce. U měst se pak samosprávné kolektivní orgány nazývají městské zastupitelstvo a městská rada. Druhým stupněm samosprávy v české republice jsou kraje. Legitimita krajských samosprávných orgánů je dána jako u obcí volbami do krajských zastupitelstev. Zastupitelstvo kraje je také kolektivní orgán s rozhodovací pravomocí, jež ze svého středu volí radu kraje v čele s hejtmanem. Rada kraje jako výkonný orgán rozhoduje o krajských záležitostech, přičemž se stejně jako obecní rada odpovídá zastupitelstvu. Na kraje také přešly z ministerstev mnohé pravomoci a byl převeden mnohý veřejný majetek. Kraje tak pracují s agendou, kterou dříve před jejich zřízením pro regiony skrze okresní úřady vykonávala ministerstva. Rovněž i některé pravomoci okresních úřadů převzaly kraje. Kraje tak stejně jako obce plní prostřednictvím přenesené působnosti i samosprávné působnosti funkci státně-správní i samosprávnou.

⁵⁷ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1954/sb06-54.pdf> (online: 26.10.2010).

6. Územní členění státní správy v jednotlivých obdobích

Po 1. lednu 1850 se v rámci dnešního území regionu jižních Čech se tak rozkládaly celkem 3 kraje. Z toho se jednalo o území dvou krajů českých a jednoho kraje moravského. Prvním kraj Českobudějovický – jehož území fakticky kopírovalo dřívější Bechyňský kraj. Druhý kraj Plzeňský, jenž územně téměř vycházel ze sloučení dřívějších krajů Prácheňského s Plzeňským. Jako třetí sem zasahoval i kraj Brněnský. Poslední malou oblast dnešního regionu jižních Čech zahrnovala část Vitorazska, které bylo pod správou kraje v dolnorakouské Křemži.

Krajské členění dosáhlo po 12. květnu 1855 dalších změn. Od území Českobudějovického kraje se oddělil Tábořský kraj a od území Plzeňského kraj Písecký. Tím vznikla na území jižních Čech tři krajská centra. V moravské části se od Brněnského kraje oddělily kraj Jihlavský a Znojemský. Počet krajů na území jižních Čech vzrostl hned na 5, z toho tři se nacházely v Čechách a dva na Moravě.

Reforma správ z 19. května 1868 přinesla na dlouhou dobu zrušení územních a správních jednotek krajů. Na území jižních Čech vzniklo 18 politických okresů, z nichž 14 zde zároveň i sídlilo. Každý politický okres se nadále většinou skládal z několika soudních okresů. Soudních okresů vzniklo v jižních Čechách 39, z toho však 9 sídlilo mimo region. Takto se územně členila správa do rozpadu monarchie na konci roku 1918.

Recepčním zákonem nově vzniklá ČSR převzala dřívější správní systém. Když následně v Čechách a na Moravě nedošlo k realizaci župního zákona z roku 1920, zůstal správní systém politických a soudních okresů nadále v platnosti. S výjimkou změny příslušnosti Vitorazska, jež po Saint Germainské smlouvě z 10.8.1919 připadlo Československu. *„Rakouská republika odstoupila Československu Vitorazsko v menším rozsahu než v původních hranicích z roku 1296, a to jen jeho západní díl o rozloze 113 km², 12.000 obyvatel a 12 obcí.“*⁵⁸

⁵⁸ Čada, V. (2004): Lokalizace sáhových map oblasti Vitorazska do S-JTSK, Plzeň, s. 2. <http://home.zcu.cz/~cada/www-kma/download/Lokalizace%20sahovych%20map%20v%20oblasti%20Vitorazska.pdf> (online: 10.12.2010).

Na výsledek mírové smlouvy ze St. Germaine právně navazoval i československý zákon č. 450/1920 Sb.⁵⁹ o inkorporaci Vitorazska a Valčicka. Úmluva mezi oběma zeměmi vydaná jako čs. zákon č. 288/1922 Sb.⁶⁰ o vedení rakousko-československé hranice pak definitivně určila průběh nové státní hranice. Vitorazsko bylo správně vyňato z rakouského politického okresu Gmünd a rozděleno mezi politické okresy Třeboň a Kaplice. Počet politických okresů v jižních Čechách tím klesl na 17 a sídlících zde na 13. Ubyl rovněž i jeden soudní okres. Jinak s drobnými územními obměnami vydržel starý rakouský systém v platnosti až do 30. září 1938.

Doba po mnichovské dohodě a po 15. březnu 1939 přinesla razantní zásah i do územního členění správy. Jižní Čechy byly mnichovskou dohodou rozděleny na oblast připadající přímo pod správu nacistického Německa a Česko-Slovenska, později Protektorátu Čechy a Morava. Na území jižních Čech příslušejícímu k Protektorátu se nacházelo 10 politických okresů, z toho pouze 5 zde sídlilo. Ze soudních okresů jich 22 z 29 sídlilo v jižních Čechách.⁶¹ V oblastech pod přímou správou Německa v jižních Čechách mělo své sídlo 5 okresů z 9 sem zasahujících. Mezi jednotlivými okresy došlo k mnohým územním přesunům. Demarkační linie stanovaná mnichovskou dohodou později povětšinou tvořící i hranice Protektorátu rozdělila mnohé správní celky. Např. politický okres Český Krumlov se výrazně zmenšil ve prospěch politického okresu České Budějovice a zároveň i Prachatic. Mnohá sídla politických okresů se buď změnila, nebo celá území připadla k okresům sídlících v německých potažmo rakouských župách. Reichsgau Niederdonau tak v jižních Čechách zahrnovala okresy Gmünd, Nová Bystřice, Weidhofen (zahrnující dřívější soudní okres Slavonice) a Horn. Reichsgau Oberdonau tvořily politické okresy Kaplice a Český Krumlov a Rohrbach. Pod Freistaat Bayern spadaly v rámci Regensburgského vládního okresu politické okresy Prachatic a Kašperské Hory. Tento stav trval do obnovení politických okresů ČSR v létě 1945.

⁵⁹ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?l=450/1920 (online: 10.12.2010).

⁶⁰ http://www.portal.gov.cz/wps/portal/_lp.814/0/_s.155/708/_s.155/701?l=288/1922 (online: 10.12.2010).

⁶¹ Podrobnosti k vývoji soudní správy dostupné on-line v práci Jaroslava Čápa: <http://jested.cesarch.cz/texty/cap.rtf> (online: 10.12.2010).

V poválečné době se vycházelo z nepřerušené právní kontinuity ČSR. Územněsprávní členění se obnovilo ke stavu z 29.9.1938 jen s tou výjimkou, že vysídlení německé menšiny postihlo některé územní jednotky v té míře, kdy některé soudní okresy fakticky neobnovily svoji činnost. Dále zavedením systému národních výborů fakticky znamenalo předpoklad pozvolného zániku tohoto územního členění.

Správní reforma z roku 1949 zavedla nejen nové územní členění okresů, ale znovu vznikly kraje jako území i správní jednotka správy. Na území regionu jižních Čech zasahovaly 4 kraje: Českobudějovický, Jihlavský, Pražský a Plzeňský. Českobudějovický zahrnoval 15 nových okresů. Z Jihlavského kraje zasahovaly do jižních Čech 4 okresy, z Pražského 2 a Plzeňského rovněž 2. Region se tak členil na 23 okresů, ze kterých u 6 sílil ONV mimo něj.

Rok 1960 přinesl zásadní a trvalou proměnu územního členění ve správě státu. Jižní Čechy se členily na 8 okresů. Okres Pelhřimov však do současného jihočeského regionu zasahoval jen minimálně, byť mezi lety 1960 – 1990 spadal pod Jihočeský kraj. Počet územních jednotek státní správy 1. instance se radikálně zmenšil a podtrhoval jejich vyšší koncentraci, jež tak odrážela i fakt centralizace správních orgánů.

Po roce 1990 dochází k přelomu zrušením krajů jako územně správních celků i jejich úřadů. „*Nová Česká republika se dělila v letech 1993-1995 na sedmdesát pět okresů. Od 1.1.1996 je členěna na sedmdesát šest okresů (novým okresem je Jeseník). 1. ledna 2000 vstoupil v platnost ústavní zákon o vzniku vyšších územních samosprávních celků, který vymezil rozsah nových čtrnácti krajů.*“⁶² Tato správní reforma znovu oživila kraje jako územní i správně-samosprávní jednotky. Okresy zrušeny nebyly, ale zůstala jim pouze funkce územních jednotek bez správní působnosti okresních úřadů. Tuto správní působnost orgánů 1. instance nahradily nově vzniklé územně správní jednotky obcí s rozšířenou působností (ORP). Na území jihočeského regionu stanoveném hranicemi současného Jihočeského okraje se tak nachází 17 ORP rozdělující území 7 okresů. Hranice okresů většinou souhlasí s drobnými rozdíly s okresními hranicemi z let

⁶² Semotanová, E. (2006): Historická geografie českých zemí, Historický ústav, Praha, s. 139.

1960 – 2000. Členění územních celků v rámci potřeb statistického úřadu Evropské unie tzv. NUTS⁶³ „(*Nomenclature des Unites Territoriales Statistique*, nebo anglického *Nomenclature of Units for Territorial Statistics*)“⁶⁴ spadají jižní Čechy v rámci NUTS 0 a NUTS 1 pod Českou republiku. Společně s Plzeňským krajem tvoří v rámci NUTS 2 region soudržnosti Jihozápad (kód CZ03). Územní jednotky NUTS 3 tvoří kraje ČR, mezi nimi i Jihočeský kraj (kód CZ031), jehož hranice v rámci práce vytyčují i hranice jihočeského regionu. Úroveň LAU 1 (před 1.1.2008 označená jako NUTS 4)⁶⁵ je v jižních Čechách zastoupena územními jednotkami okresů a LAU 2 tvoří následně jednotlivé obce.

⁶³ Podrobnosti právních norem, metodika, systému a číselníky územních jednotek dle: [http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_uzemnich_statistickych_jednotek_\(cz_nuts\)_2_008](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_uzemnich_statistickych_jednotek_(cz_nuts)_2_008) (online 9.12.2010).

⁶⁴ <http://cs.wikipedia.org/wiki/NUTS> (online 9.12.2010).

⁶⁵ http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_cz_nuts_nuts_208 (online 9.12.2010).

7. Prostorové vyjádření proměn státní správy

Snaha popsat změny správy v prostoru jižních Čech musí být dána vymezením regionu jako takového. Proměny je nutno zobrazit v kontextu k současné územně správní situaci. Pro vymezení regionu jižních Čech nám poslouží současná hranice Jihočeského kraje, jelikož reprezentuje dnešní situaci v regionu a fakticky tak prostorově formuje jeho současný život. Současný stav je nutno následně konfrontovat se stavy hranic správních celků v jednotlivých po sobě následujících časových obdobích (viz. Kapitola 12.2. Vytvořené mapové přílohy). Vyjádření územně-prostorové roviny nejlépe umožní kartografická metoda. Ta umožní prostorové změny lépe vnímat, posuzovat a hodnotit jejich časoprostorovou rovinu.

7.1. Vliv geografických charakteristik územní na prostorové členění státní správy

Jedním z nejdůležitějších faktorů s vlivem na prostorové rozmístění územních celků státní správy se v raných dobách jejího utváření stala nadmořská výška a z ní vyplývající výšková členitost reliéfu. Ta pak následně působí na klimatické poměry oblasti, jež v historii zásadně určovaly možnost obživy a tím i koncentraci obyvatelstva v jednotlivých oblastech regionu. Správní centra se povětšinou situují do oblastí s největší koncentrací obyvatelstva. V rámci regionu jižních Čech se utvořily jádrové oblasti s vyšší koncentrací obyvatelstva v oblastí Jihočeských pánví a říčních údolí. Výše položené oblasti se tak v rámci regionu staly periferiemi, kde menšími obměnami probíhaly správní hranice a utvářely tak prostorovou dimenzi územně správních celků. Tento faktor se tak stal jedním z klíčových, který utvářel i hospodářsko-sociální podobu jihočeského regionu. Tradice v utváření spádovosti a vazeb na větší sídla regionu ovlivňoval reliéf prostřednictvím utváření dopravních tras. Prvními nejdůležitějšími dopravními tepnami se staly vodní toky a jejich údolí a to nejen díky splavnosti, ale i terénními dispozicemi vhodnými pro vznik prvních stezek. Propojením jednotlivých říčních údolí a pánevních oblastí, velice specifických právě pro jižní Čechy, došlo k vytvoření sítě tradičních vnitro i mimo-regionálních komunikací. Tyto komunikace pak zásadně ovlivnily směry přesunů v hospodářském životě regionu a tím i podobu většiny dnešní silniční a železniční sítě. Význam reliéfu je dodnes jedním z klíčových faktorů při budování dopravní sítě, díky jejíž stoupající hustotě poklesl vliv reliéfu jako hlavního faktoru pro utváření správních hranic. Určuje dodnes poměrně zásadně náklady na budování dopravní infrastruktury a tím i dopravní časovou dostupnost sídel. Nerozhoduje tedy obtížnost či možnost překonávání jeho překážek skrze dopravní stavby, ale spíše ekonomičnost jejich vybudování. Reliéf tak od druhé poloviny 20. století ovlivňuje uskupení správních hranic nepřímo díky kvalitě dopravní dostupnosti center regionální správy. V době utváření nového správního členění před rokem 2000, se tak dopravní dostupnost stala jedním z hlavních argumentů mnohých obcí, jež se mnohdy s různou úspěšností snažily změnit svoji příslušnost ke kraji či obci s rozšířenou působností. Prostorově hospodářské vazby jednotlivých obcí vedly ke vzniku mikroregionů místy proto ignorujících správní hranice.

7.2. Vývoj charakteru hranic správních celků v minulosti

Správní hranice vycházely z dřívějších potřeb patrimoniální správy. Na obecní úrovni došlo k jejich ustálení již v 18. století prostřednictvím tereziánského a josefského katastru. Katastry tak svou prostorovou podobou mnohdy vyšly z dřívějších hranic jednotlivých šlechtických panství. Fungovaly jako základní územní jednotka pro potřeby státu a v první polovině 19. století prostorově vymezily obce jako nejmenší územní jednotky státní správy a samosprávy. Hranice katastru tak začaly tvořit i správní hranice jednotlivých obcí, kdy jedna obec může být tvořena i více katastrálními územími. Toto pravidlo je fakticky v neměnné podobě zachováno i v současnosti. K odstranění správy dle územního vymezení panství přispěl nemalou měrou rakouský občanský zákoník z roku 1811. Definitivním zrušením poddanství a tím i patrimoniální správy roku 1848 tak vzniká moderní státní správa, která se opírá o územně správní celky v čele s úřady s pravomocí přesně stanovenou zákonem. Po roce 1850 jsou hranice správních celků charakterizovány ve dvojí podobě určující územní působnost pravomocí zemských, krajských a okresních správních orgánů. Hranice okresů i krajů odrážely dřívější prostorové zvyklosti a vazby v území, jež se promítly i do prostorové podoby nově vzniklých celků. Po roce 1867 došlo ke zrušení krajů a správa se ustálila v podobě zemské a okresní působnosti. Zvláštním jevem se stala územní působnost soudů, kdy v rámci jednoho území okresu politické správy, působilo i několik tzv. soudních okresů. Tento model zůstal fakticky zachován do února 1948, kdy dochází k zásadní změně územně-prostorových a zvykových regionálních vazeb.

Mezi lety 1949 – 1990 došlo při správních reformách k zásadnímu zásahu do hranic správních celků, které se vyvíjely po staletí. Roku 1949 se bez ohledu na předchozí vývoj se zavedly zcela nové územně správní celky. Došlo také ke zrušení historického členění na země. Rovněž na dřívější hranice okresů nebyl brán zřetel. Mnohé regiony se tak buď rozdělily do více správních jednotek, nebo se celé skupiny obcí direktivně přiřadily k jinému centru bez ohledu na hospodářsko-sociální spádovost jejich obyvatel. Reforma z roku 1960 dala prostorové podobě územněsprávních celků definitivní podobu. V krátké době tak

znovu dochází k prosazení prostorových jednotek bez jakékoliv kontinuální vazby na předchozí stav.

Po roce 1990 se v souladu se změnami na celostátní úrovni se systém krajské územní působnosti opouští z důvodu jeho svázáním s předchozím režimem. Už během vzniku samostatné České republiky je Ústavou České republiky⁶⁶ článkem 8 a články 99 - 105 přijat závazek k obnově územní působnosti krajů a vzniku krajských orgánů jako samosprávných územních celků. Okresy se svými orgány fakticky fungují dále v nezměněných hranicích. Až po roce 2000 zaniká územní působnost okresů a jejich orgánů, nekončí však jako územně statistická jednotka. Jejich územní působnost jako orgánů 1. instance přebírají nově vzniklá ORP – povětšinou územně vymezeny jako části někdejších okresů, byť s drobnými změnami pro některé obce. Územní působnost krajů je obnovena v hranicích vycházejících z hranic zcela nových ORP, na které se rozčlenily s drobnými změnami území okresů.

⁶⁶ <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html> (online: 12.12.2010).

8. Sídlní struktura a její organizace

Náhled na problematiku sídelní struktury lépe umožňuje sledování jejího předešlého vývoje v širším kontextu dějin určitého prostoru. Struktura sídel v prostoru českých zemí je dána kontinuitou vývoje již z období středověku. Městská síť ve smyslu počtu měst se začala utvářet již ve 12. století během tzv. vnitřní i vnější kolonizace. Vrchol zakládání nových měst lze stanovit do 13. století, kdy se městská sídelní síť již utvořila a kontinuálně trvá dodnes. Zásadní ranou sídelní struktury českých zemí byl nejdříve průběh husitských válek v 15. století a po rozkvětu sídel během 16. století zásah třicetileté války, kdy fakticky došlo k vylištění rozsáhlých oblastí. Koncem 18. století se začaly prakticky projevovat osvícenské reformy, které umožnily migraci obyvatelstva za prací do měst. První vlna industrializace ve 30. letech 19. století nastartovala urbanizační proces, jenž se projevil zvláště silně v 70. a 80. letech 19. století s druhou masivnější vlnou industrializace. V jižních Čechách jako v periferním regionu se počátek procesu urbanizace vztahuje k tomuto období. *„Soudobé pojetí charakterizuje urbanizaci jako integrální součást celkové proměny společnosti, ovlivněné rozvojem průmyslu a pokrokem v zemědělství a dopravě po roce 1800. Proces urbanizace se vyznačuje především koncentrací obyvatelstva do měst a přeměnou jeho sociální skladby a cítění, proměnami vnitřního prostoru měst a posléze celé sídelní struktury.“*⁶⁷ Sídelní struktura tak již v 90. letech 19. století má dodnes trvajícím charakter, kdy se ustálila její jádra. *„Rozsah českých aglomerací byl velmi malý. Zvýšil se počet měst s více jak 10 000 obyvateli. Tradiční města byla zatlačena do pozadí, skupina největších měst se stabilizovala a uzavřela.“*⁶⁸

V jižních Čechách se tak během toho období ustálil počet sídel nad 10 tisíc obyvatel. Na konci 90. let 19. století se jednalo o pouhá 4 sídla tohoto typu – České Budějovice (45,5 tis.), Písek (15,3 tis.), Tábor (15,1 tis.) a Jindřichův Hradec (12,8 tis.). Do této kategorie by mohl být zahrnut i Český Krumlov (9,4 tis.) oscilující následně dlouhou dobu těsně pod touto hranicí. V kategorii měst s možností dosáhnout nad 10 tisíc obyvatel pohybující

⁶⁷ Semotanová, E. (2006): Historická geografie českých zemí, Historický ústav, Praha, s. 160.

⁶⁸ Tamtéž, s. 161

se kolem roku 1900 mezi 7 – 9 tisíci obyvateli je nutno zmínit Strakonice (8,7 tis.), Vimperk (8,3 tis), Novou Bystřici (7,6 tis.) a Horní Planou (7,6 tis). Počty obyvatel těchto největších měst je nutno zmínit pro pochopení souvislostí vývoje sídelní struktury v jižních Čechách. Tento periferní region s velice řídko osídlenými pohraničními oblastmi Šumavy tak v období probíhající urbanizace v 19. Století zažíval spíše odliv obyvatelstva za prací do vnitrozemí Čech či Vídně. „Mezi málo zalidněné pohraniční oblasti patřily rovněž Tachovsko, území Českého lesa, povodí horní Vltavy, Kaplicko a Novohradsko.“⁶⁹ Do pohraničí tvořící čtvrtinu plochy jižních Čech díky nepříznivým fyzicko-geografickým podmínkám a z nich vyplývajících nepříznivých podmínek pro zemědělství i industrializaci, urbanizační vlna konce 19. století zasáhla minimálně. Poukázání na počet sídel, jejichž obyvatelstvo přesáhlo roku 1900 přes 7 tisíc, může s počtem pouhých 9 ukázat skrze stav sídelní struktury pravdivost tvrzení o omezeném urbanizačním procesu v celém jihočeském regionu a hlavně v jeho pohraničí. „Přesto nebo právě proto byla jihočeská pohraniční oblast při rozloze 4117,91 km² jednou z nejméně zalidněných, bylo v ní evidováno (1930) 235 621 obyvatel a vykazovala z celého českého pohraničí nejmenší průměrnou hustotu zalidnění, která činila pouhých 57 obyv./km². Pohraničí jižních Čech vytvářely celé politické okresy Jindřichův Hradec, Kaplice a Český Krumlov a kromě nich také soudní okresy Prachatice, Vimperk, Volary dále Hartmanice a Kašperské Hory z politického okresu Sušice. Jak už bylo konstatováno až na Český Krumlov a z menší části i na Volary se všechny okresy v meziválečném období od počátku 20. let vylidňovaly a pohraničí ztratilo kolem 2,5 tisíc obyvatel. Zmíněný trend zůstal jihočeskému pohraničí i později...“⁷⁰ Region pohraničí se pak následně ze socioekonomických důvodů stal ztrátovou oblastí z důvodu migrace obyvatelstva za prací v meziválečném období, což u mnohých sídel zastavilo či zvrátilo růst jejich obyvatelstva.

Vývoj sídelní struktury jižních Čech následně zasáhly události po 2. světové válce spojené s odsunem německo-jazyčného obyvatelstva. V cenzu roku 1930 přesáhlo hranici 10 tisíc obyvatel pouze město Strakonice a počet těchto sídel dosáhl v jižních Čechách pěti. Mnohá větší pohraniční sídla však postihl

⁶⁹ Prokop, R. (2000): České pohraničí se zřetelem na národnostní a sociálně-ekonomickou charakteristiku 1919-1938, Slezský ústav, Opava, s. 13.

⁷⁰ Tamtéž, s. 12.

ve 30. letech pozvolný odliv obyvatelstva z ekonomických důvodů zásluhou hospodářské krize, kdy nezaměstnanost převážně v pohraničí dosáhla velkých rozměrů. Sídla, jež přirozeným vývojem mohla hranice 10 tisíc dosáhnout, však díky odsunu zasáhl drastický odliv obyvatelstva o padesát i více procent stavu z roku 1930. Patrné je to na rozdílech počtu obyvatel censu z roku 1930 a prvního poválečného censu z 1950, kdy však již několik let probíhalo dosídlování pohraničních oblastí.⁷¹ Obtížné je ovšem stanovit podíl ekonomické emigrace a odsunu ze ztrát obyvatelstva z tohoto období, jelikož chybí census z roku 1940 (Příloha 1). Sídla jako např. Horní Planá (2,2 tis.), Vimperk (5,2 tis.) a Nová Bystřice (4,2 tis.), byla tedy odsunem s následným uzavřením hranice na 40 let možnosti dosažení stavu nad 10 tisíc obyvatel definitivně zbavena. Tuto hranici překročila počtem obyvatel jen města Český Krumlov a Prachatice, aby se v 80. letech počet sídel nad 10 tisíc obyvatel⁷² v jižních Čechách ustálil na sedmi.

⁷¹ Více viz. Kocina, J. (2008) Poválečné osídlování pohraničí slovenskými migranty z rumunského Banátu (na příkladu jižních Čech), České Budějovice, 104 s.
<https://wstag.jcu.cz/StagPortletsJSR168/KvalifPraceDownloadServlet?typ=1&adipidno=6695>
(online 12.12.2010).

⁷² Celostátní srovnání viz. Hampl, M., Gardavský, V., Kühnl, K. (1989): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR, UK, Praha, s. 46.

9. Proměny struktury sídel podle změn územní hierarchie veřejné správy

Veřejná správa a její územní členitost se stává jistým odrazem sídelní struktury regionu. Není sice pravidlem, že středisko s největší koncentrací obyvatelstva musí notně být i správním centrem, ale počet jeho obyvatel odráží i hospodářský význam daného sídla. Počet obyvatel měst utvářely v minulosti i dnes podmínky a možnost pracovních příležitostí v kombinaci s dostupností bydlení, jako hlavní motivační faktor pro stěhování.⁷³ Správní struktury sice znamenají pro město přínos v podobě pracovních míst, ovšem z hlediska počtu jejich obyvatel již dosti zanedbatelný. Zanedbatelný vliv na získání sídla úřední správy má i možnost na území daného sídla koncentrovat nejen mocenský aparát, ale i reálná možnost ovlivňovat z jeho území dění v celém okolním regionu a s tím i spojená prestiž pro dané sídlo. Prostorová podoba sídelní struktury regionu má vliv na územní hierarchii veřejné správy, jelikož ta se od sídelní struktury odvozuje a zároveň fakticky organizuje trvale žijící obyvatelstvo v určitém správním území či obvodu. Vliv územní organizace veřejné správy na počet obyvatel a jeho růst v sídlech s rezidencí správních orgánů se může výrazně projevit za předpokladu, že správní členění má dlouhodobě neměnný charakter. Taktéž splnění podmínky stálosti osídlení bez výraznějších či masových imigračních a emigračních vln může výrazně usnadnit zjištění, zda organizace veřejné správy má počet obyvatel ovlivňuje či nikoli. Rozpoznatelnost tohoto kritéria se stává obtížnou z důvodu, kdy toto kritérium tvoří jednu z mnoha proměnných ovlivňující růst populace správních center.

⁷³ Více viz. Srb, V. (1998): Tisíc let obyvatelstva českých zemí, Praha, s. 219 - 221.

9.1. Počet obyvatel regionálních center v kontextu vývoje administrativního členění

Pro určení vlivu správního členění na počet obyvatel u sídel s rezidencí úřadů je nutno stanovit jaké stupně úřadů zde sídlily v průběhu sledovaného období. Podobnost jednotlivých správních reforem v období 1850 – 2010 umožňuje podle rezidenčních sídel úřadů 1. instance stanovit 4 následující časové úseky: 1868-1948; 1949-1959; 1960-1999; 2000-2010. Důvodem pro nezapočítání období před správní reformou z roku 1868 je limitující fakt, že pravidelná sčítání započala prvním moderním sčítáním lidu roku 1869. Celkový počet sídel, kde v průběhu sledovaného období sídlily úřady, se pro region jižních Čech ustálil na sedmnácti. Pro posuzování je důležitý, co se sídel týče, shodný výskyt politické správy v obdobích mezi lety 1949-1960 a po roce 2000. Tyto správní reformy se umístěním úřadů podobají a pro region jižních Čech se navzájem ztotožňují. Podle vývoje správy v jednotlivých již výše stanovených obdobích lze sídla následně členit na 3 kategorie (Příloha 2), jelikož ostatní sledovaná sídla byla během sledovaného období pouze centry soudní nikoli politické správy. Třetí a poslední kategorii tvoří sídla, jež jako centra politické správy fungovala pouze v obou shodných obdobích mezi lety 1949-1960 a po roce 2000. Druhá kategorie sídel se sestává ze sídel, kde politická správa nebyla zastoupena jen v období mezi lety 1960-1999. První kategorie zahrnuje sídla, jež byla ve sledovaném období správními centry vždy. Nejproblematictějšími obdobím se z hlediska vývoje obyvatelstva a správy stává období 1960-1999. Zde dochází hlavně v 70. letech k demografické revoluci spojené s velkým nárůstem obyvatel a dlouhé absenci výskytu správních orgánů v některých dlouhodobých regionálně-správních centrech. Srovná-li se počet obyvatel těchto center na počátku tohoto období i jeho průběžný vývoj s centry, kde v tomto období sídlily okresy je velikostní odstup mezi nimi o 3 - 5 tisíc obyvatel. Výjimku tvoří město Prachatice. Prachatice fakticky profitovaly ze své geografické odlehlosti na úplné periferii jihočeského regionu. Jejich počet obyvatel se na počátku tohoto období pohyboval kolem 5,3 tis. (1961), ačkoli ostatní okresní města dosahovala nebo značně převyšovala hranici 10 tisíc obyvatel. Sídla zařazená do první a druhé kategorie tak na rozdíl od Prachatic díky své geografické poloze byla zastíněna většími a ekonomicky silnějšími centry a sídly okresů se nestala. Problematickou

zůstává regionální soupeření Prachatic a Vimperka. Město Vimperk spadá sice do třetí kategorie, tj. že v období mezi lety 1868-1948 nebylo centrem politické správy, ale co do počtu obyvatel vždy převyšovalo Prachatice o více jak 2 tisíce. (Příloha 3). Otázkou tedy zůstává, zda počet obyvatel je rozhodujícím kritériem pro umístění rezidence úřadu v určitém městě. Správním centrem nemusí být vždy nejlidnatější regionální sídlo, ale v jižních Čechách tomu je a bylo u valné většiny případů. Vztah Vimperka a Prachatic vzhledem k vývoji jejich počtu obyvatel ve sledovaném období je tedy spíše výjimkou. Dalším faktorem, který narušuje sídelní strukturu a vývoj počtu obyvatel je problematika odsunu německého obyvatelstva po roce 1945.⁷⁴ Ze správních center to nejvíce postihlo již zmíněný Vimperk a Kaplici. Ostatní sídla spíše zastínila jiná svojí příhodnější geografickou polohou v sociálně ekonomickém slova smyslu. Silný je z tohoto pohledu význam Českých Budějovic jako hlavního a zároveň největšího regionálního centra. Ze sídel zahrnutých do druhé kategorie se důvod ztráty postavení okresního města snad nejobtížněji objasňuje u příkladu Dačic. Právě zrušení dačického okresu po roce 1960 a rozdělení jeho území mezi dva po kraje, posunulo město z přirozeného centra na periferii jihočeského regionu. Růst obyvatelstva, který již v meziválečném období stagnoval, se ve srovnání s okresními městy výrazně zpomalil, ale neliší se od jiných jihočeských měst obdobné velikosti. Zda absence okresního úřadu měla nějaký vliv na utváření pracovních příležitostí a tím i na růst sídla vliv, je otázkou pro obsáhlejší a komplexnější studii. Nepřímý vliv by mohla poodhalit analýza prostředků poskytnutých během 40 let na rozvoj ze vzdálenějších center při jejím porovnání se sídly stejné velikosti jak ve stejné tak odlišné situaci v rámci bližší polohy vůči centrům odkud se prostředky přerozdělovaly. Zdejší region se stal na 30 let dvojitou periferií, jak v rámci hranic krajů uvnitř státu, tak ve vztahu k uzavřené státní hranici s Rakouskou republikou. Obdobně složitá situace vyplývá i pro postavení Vimperka, kde navíc k uzavření hranice došlo k vysídlení německy mluvícího obyvatelstva a omezení hospodářských aktivit v rozsáhlých oblastech pohraničního regionu.

⁷⁴ Srb, V. (1998): Tisíc let obyvatelstva českých zemí, Praha, s. 222.

9.2. Vliv proměn územního členění na počet obyvatel v centrech územních celků

Proměny v územním členění ovlivňovaly život obyvatelstva v prostoru, jehož se změna příslušnosti ve spádovosti k úřadům první i druhé instance bezprostředně týkala. Nejmarkantněji se to projevovalo v obcích, jež měnily v časovém horizontu 15 let svou příslušnost v kraji hned dvakrát díky razantním územním změnám správních obvodů v reformách veřejné správy roku 1949 a 1960. Zda však tato fluktuace obcí mezi územně-správními celky měla zásadní podíl na odlivu či přílivu jejich obyvatelstva je stejně prokazatelné jako u urbanizace regionálních center. Správní členění na okresy z roku 1960 mohlo mít díky vyřazení většího počtu sídel jako správních center zásadnější byť nepřímý vliv na jejich demografický vývoj. „Časté případy neorganického vymezení těchto okresů založilo silný lokální/regionální patriotismus, neboť dlouhodobá preference okresních měst v socialistickém období znamenala útlum zvláště kvalitativního rozvoje (především v oblasti služeb) jejich vnitro okresních konkurentů. Zřejmé to bylo v případech administrativního podřízení relativně rovnocenných měst. ...viz. Dostál, Hampl (1993).“⁷⁵ U sídel s absencí rezidence úřadu, zařazených v předchozí kapitole do druhé kategorie, se v kontextu vývoje jejich obyvatelstva spíše odráží jejich socioekonomický status (Příloha 4). V období let 1960-1999, kdy se nestala rezidenčními centry úřadů, vykazují paradoxně větší růst, než když centry úřadů byla. Dáno populačním vývojem, kdy po válce došlo k masivnímu nárůstu porodnosti a v 70. letech rodily silné poválečné ročníky, vývoj populační křivky těchto sídel odráží tyto faktory přirozené měny. Připojíme-li ještě ekonomickou migraci růst populace těchto měst je již odrazem podmínek, jež zde umožňovaly větší profesní uplatnění. Na příkladu růstu Milevska od 50. let do 80. let lze vidět znatelný vliv v návaznosti na zdejší průmyslové podniky. Stejně jako u Týna nad Vltavou rychlý růst počtu obyvatelstva od 80. let, kdy byla zahájena stavba nedaleké jaderné elektrárny Temelín. Absence okresních úřadů měla jistý vliv na občanskou vybavenost těchto sídel a ostatních služeb jako celku. Vezmeme-li

⁷⁵ Hampl, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice. Transformační procesy a jejich obecný kontext. Praha, s.98. Celá publikace dostupná online na: <http://web.natur.cuni.cz/geografie/vzgr/index.php/publikace-a-vysledky/monografie-ke-stazeni/129-geograficka-organizace-spolenocsti-v-ceske-republice>

však v úvahu strukturu zaměstnanosti ekonomicky aktivního obyvatelstva těchto sídel jako odrazu struktury zaměstnanosti celé ČSR, je patrná výrazná převaha sekundárního sektoru. Většina pracovních míst se tedy v období 1960-1990 nacházela v průmyslu. Význam služeb na počtu zaměstnaných sice neustále během tohoto období rostl, ale jejich větší význam z hlediska zaměstnanosti nastal až po roce 1990. V souvislosti s restrukturalizací hospodářství během přechodu z plánovaného hospodářského modelu na tržní systém poklesl absolutní počet zaměstnaných v sekundárním sektoru. To však nic nezměnilo na faktu, že toto odvětví stále nadále v 90. letech zůstávalo největším zaměstnavatelem a kolem roku 2000 zaznamenalo i mírný nárůst v souvislosti s příchodem zahraničních investorů do výrobní sféry. Všechna města tedy v 90. letech zaznamenala stagnaci nebo mírný pokles obyvatelstva z důsledků převážně ekonomických. Výjimkou zůstal nadále Týn nad Vltavou, jelikož data z censu z roku 2001 odrážejí stav z doby, kdy ještě stále probíhala výstavba jaderné elektrárny. Počet obyvatelstva sídel a jeho vývoj umožňuje sledovat vliv mnoha faktorů na osídlení. Výskyt rezidence úřadů je jedním z mnoha spíše druhořadých faktorů působících na růst počtu obyvatel nepřímo přes realizaci politiky zaměstnanosti a bydlení. Demografické údaje jsou spíše tedy skrze možnosti obživy, bydlení i sňatkového chování obyvatel odrazem situace v regionu než příčinnou souvislostí mezi koncentrací obyvatelstva a umístěním správních center. Možnost dohledatelnosti přesných statistik vlivu demografických poměrů v datech za jednotlivá sídla na rozhodnutí o umístění center administrativního členění a naopak se tak stává čistě interpretační záležitostí. Sestavení přesných statistických dat s nějakou výpovědní hodnotou pouze na interpretační rovině, znamená i pro zkušeného demografa sestavení souboru, jehož věrohodnost se tímto značně limituje.

10. Závěr

Vývoj veřejné správy v jižních Čechách prošel mezi lety 1850 – 2010 mnoha stadii a zvraty. Nejdůležitějším se stalo prostorové vyjádření územně správních celků v jednotlivých vývojových obdobích. Územní vývoj správních celků regionu jižních Čech prostřednictvím digitálního souboru mapových listů umožnil postihnout program ArcGIS. Výsledné mapy za jednotlivá správní období i konfrontace změn dvou následujících období umožňují budoucímu uživateli utvořit si komplexní obraz o prostorových změnách správního členění na území jižních Čech. Naplnění hlavního cíle práce proběhlo díky analýze široké škály digitálních i tištěných zdrojů. Aby jejich analýza ve vzájemné konfrontaci mohla proběhnout, bylo nutné sestavit pro tyto početné zdroje databázi jednotlivých období. Hmatatelným výsledkem naplnění cílů v rámci zpracování a vyhodnocení zdrojů jsou pro jednotlivá správní období nově vytvořené digitální vrstvy, ukázané v jejich finálním sestavení v mapových výstupech práce.

Vývoj a fungování jednotlivých modelů veřejné správy se musely posoudit z několika hledisek. Moderní veřejnou správu charakterizuje fungování na základě právních norem. Každému z modelů pro stanovení jednotlivých období se musela na základě znění právní normy určit délka trvání těchto norem. Podle zákonů, jež na území jižních Čech platily či platí dodnes, byly v kapitolách práce shrnuty nejzákladnější rysy jednotlivých správních období daných do kontextu s jejich územní působností. Postihnout časový rozsah 160 let vývoje veřejné správy v jižních Čechách by bez širší databáze právních norem a dalších zdrojů bylo zhora nemožné. Cíle stanovené pro tuto práci limitovaly také rozsah vysvětlení a charakteristiku jednotlivých období. Tomu odpovídá snaha vystihnout jednotlivá správní období stručně, aby práce neuvízla v popisu a řešení různých detailů. Pro splnění cílů práce, vzhledem k velké dynamice změn ve veřejné správě po roce 1938, bylo žádoucí dát v popisné části práce přednost celkovému pohledu před jednotlivými detaily. Detailně mohly být řešeny drobné územní změny správního členění pro konečné dokreslení celku.

Posledním aspektem hodnoceným v rámci práce se stala problematika vývoje počtu obyvatel v sídlech s rezidencemi úřadů veřejné správy v rámci sledovaného

období. Aby bylo možné zhodnotit vzestup a pád sídel v rámci správního členění a rovněž i souvislost těchto procesů s jejich populačním vývojem, musela být tato sídla vyčleněna z celkové sídelní struktury jižních Čech. Umožnil to fakt, že v naprosté většině případů se správními centry stávaly vždy nejlidnatější sídla na mikroregionální úrovni. Podle rezidentur úřadů ve sledovaných sídlech také proběhla jejich kategorizace. U sídel tabulkově seřazených do jednotlivých kategorií v kombinaci s vývojem jejich obyvatelstva bylo možno sestavit grafické přílohy. Ty nám posloužily pro názornější vyjádření souvislosti rezidentur úřadů a jejich případného vlivu na populační vývoj těchto sídel. Sídla, kde se v minulosti vyskytovala pouze soudní správa, by utvořila další, čtvrtou kategorii, v jejímž rámci by nemohly být již další aspekty posuzovány, a proto došlo k jejich vypuštění z tabulkových výstupů práce.

K vyhodnocení tabulek a grafických výstupů se užilo několika proměnných, včetně rezidentur úřadů v daném sídle. Nejdůležitějším hlediskem tohoto posuzování byla zaměstnanost vázaná na rozvoj pracovních příležitostí. Výsledek však nepřinesl žádná relevantní data. Mnohá města, která rezidenturu úřadu na čtyřicet let ztratila, vykazovala mnohdy větší hospodářský rozvoj a růst populace, než města, kde úřady sídlily kontinuálně. Rozvoj pak následně přinesl nárůst jejich populace, a to především díky migraci za prací. Výhodou pro sledování zaměstnanosti v socialistickém období se stal tehdejší model budování velkých průmyslových podniků, což ověřování zaměstnanosti usnadnilo. Migrační statistiky uvádějí jako hlavní důvod pro stěhování změnu zaměstnání či sňatek. Rezidentury úřadů v nich nefigurují ani v jediném případě a jejich nepřímý vliv na další faktory nelze prokázat bez ucelené průřezové databáze rozvoje pracovních míst pro celé jižní Čechy. Tato finančně náročná problematika je tématem pro větší studii a tedy prozatím čeká na zpracování.

Pro naplňování cílů práce se stala nejdůležitější snaha nahlížet na vytyčenou problematiku z několika úhlů pohledu. Vše se dělo s ohledem na to, že veřejná správa je živý a neustále se vyvíjející organismus. Vývoj správního členění je odrazem sídelní struktury území, což se promítá do podoby jeho prostorového vývoje v území.

11. Seznam pramenů, literatury a použitých zdrojů

Literatura problematiky veřejné správy

- ČECHOVÁ, G. (1962): Vývoj organizace a působnosti NV v českých zemích v letech 1945- 1960. In: Archivní časopis, 12, s. 129-147.
- FRANĚK, J. (2009): Zápisy při zasedání městské rady města Kladna při přechodu od monarchie k republice, Brno, 118 s.
- JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích, NLN, Praha, 570 s.
- JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z. (1989): Dějiny správy v Českých zemích do roku 1945, SPN, Praha, 519 s.
- KVAČEK, R. (1995): Causa Emil Hácha, Praha, 212 s.
- ROUBÍK, F. (1938): Ke vzniku správního rozdělení Čech z roku 1860, Praha, s. 63-172.
- SCHELLE, K. (2002): Vývoj veřejné správy v letech 1848-1948, Eurolex Bohemia, Praha, 389 s.
- ŠTĚPÁNEK, F. (2007): Vývoj samosprávy v českých zemích ve druhé polovině 19. století, Brno, 38 s.
- UHLÍŘ, J. B. (2007): Protektorát Čechy a Morava v obrazech, Ottovo nakladatelství, Praha, 800 s.

Internetové zdroje

- <http://www.psp.cz/eknih/>
- <http://www.psp.cz>
- <http://www.senat.cz>
- <http://portal.gov.cz>
- <http://spcp.prf.cuni.cz>
- <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/index.html>
- <http://www.nssoud.cz>
- <http://cs.wikipedia.org>
- <http://cs.wikisource.org>
- <http://www.zakonycr.cz>
- <http://www.ris.bka.gv.at>
- http://www.noel.gv.at/Bildung/Landesarchiv-/Bestaende/Landesarchiv_Landesarchiv_Bestaende.print.html#216170
- <http://is.muni.cz>
- <http://web.natur.cuni.cz>
- <http://home.zcu.cz/~cada/www-kma/download/Lokalizace%20sahovych%20map%20v%20oblasti%20Vitorazska.pdf>
- www.czso.cz
- <http://geoportal.cuzk.cz>
- <http://geoportal.cenia.cz>
- <http://www.scitani.cz/slodb/slodb10.nsf/openkraj?openform&:cz031>
- <https://wstag.jcu.cz>
- <http://jested.cesarch.cz/texty/cap.rtf>

Vývoj sídelní struktury

- HAMPL, M. (1998): Realita, společnost a geografická organizace. Hledání integrálního řádu, DemoArt, Praha, 110 s.
- HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÜHNEL, K. (1989): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR, UK, Praha, 255 s.
- HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice. Transformační procesy a jejich obecný kontext, PřF UK, Praha, 147 s.
- JANŮRA, J. (2008): Sociálně geografické regionalizace území ČR; rozbor metodik i výsledků, Brno, 68 s.
- KOCINA, J. (2008) Poválečné osidlování pohraničí slovenskými migranty z rumunského Banátu (na příkladu jižních Čech), České Budějovice, 104 s.
- KORČÁK, J. (1929): Vylidňování jižních Čech: studie demografická, Spolek péče o blaho venkova, Praha, 97 s.
- PROKOP, R. (2000): České pohraničí se zřetelem na národnostní a sociálně-ekonomickou charakteristiku 1919-1938, Slezský ústav, Opava, 57 s.
- SRB, V. (1998): Tisíc let obyvatelstva českých zemí, Karolinum, Praha, 276 s.
- SEMOTANOVÁ, E. (2006): Historická geografie českých zemí, Historický ústav AV ČR, Praha, 279 s.

Literatura problematiky GIS

- HERMANN, J., POMEZNÝ, P. (2003): Úvod do geografických informačních systémů I., Ostravská Univerzita v Ostravě, Ostrava, 46 s.
- HERMANN, J., POMEZNÝ, P. (2003): Úvod do geografických informačních systémů II., Ostravská Univerzita v Ostravě, Ostrava, 58 s.
- HERMANN, J., POMEZNÝ, P. (2003): Úvod do geografických informačních systémů III., Ostravská Univerzita v Ostravě, Ostrava, 96 s.
- RAPANT, P. (2002): Úvod do geografických informačních systémů, VŠB-TU, Ostrava, 110 s.
online: <http://gisak.vsb.cz/livecd/texty/UGIS.pdf>
- RAPANT, P. (2006): Geoinformatika a geoinformační technologie. VŠB-TU Ostrava, 500 s.
online: http://gis.vsb.cz/rapant/publikace/knihy/GI_GIT.pdf.
- TUČEK, J., (1998): Geografické informační systémy - Principy a praxe, Computer Press, Praha, s. 424.
- VOŽENÍLEK, V. (2002): Zásady tvorby mapových výstupů, Ostrava, P2-42.

Atlasy a mapové prameny

- KOL. (1935): Atlas republiky československé, Praha.
- PURŠ, J. a kol. (1965): Atlas československých dějin, Praha.
- KOL. (1940): Amtliches Deutsches Ortsbuch für das Protektorat Böhmen und Mähren, Praha.
- KOL. (1984): Atlas ze sčítání lidu, domů a bytů, Praha.
- KOL. (1975): Vojenský zeměpisný atlas, Praha.
- KOL. (1968): Mapový lexikon obcí ČSR, Kartografické nakladatelství, Praha.
- SEMOTANOVÁ, E. (2007): Česko Ottův historický atlas, Praha, 408 s.
- ROTHAUG, J. G. (1905): Geographischer Bürgerschul-Atlas, Wien, 41 Karten.

KOL. (2003): Historický atlas měst České republiky, svazek č. 11 – Český Krumlov, Historický ústav AV ČR, Praha, 31 mapových listů.

SOA Třeboň, sbírka map a plánů.

SOA Třeboň, pobočka České Budějovice, sbírka map a plánů.

SOA Třeboň, pobočka Jindřichův Hradec, sbírka map a plánů.

Statistické prameny

KOL. (1978): Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 – 1970, FSÚ, Praha, 687 s.

KOL. (1985): Historická statistická ročenka, FSÚ, Praha, 910 s.

KOL. (1966): Statistický lexikon obcí, FSÚ, Praha, 668 s.

RŮŽKOVÁ, J., ŠKRABAL, J. A KOL. (2006): Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I., Praha, 759 s.

KOL. (2005): Statistický lexikon obcí České republiky 2005, ČSÚ, Praha, 1358 s.

KOL. (1994): Statistický lexikon obcí České republiky 1992, ČSÚ, Praha, 895 s.

KOL. (1984): Statistický lexikon obcí České republiky 1982, FSÚ, Praha, 1011 s.

SRB, V., (1968): Demografická příručka, Karolinum, Praha, 263 s.

12. Seznam příloh

Tabulkové a grafové přílohy

Tabulky:

- 1 Vývoj počtu obyvatel vybraných sídel jižních Čech**
- 2 Kategorie sídel dle rezidentur úřadů podle období**

Grafy:

- 3 Srovnání vývoje počtu obyvatel Prachatic a Vimperka 1869 - 2001**
- 4 Vývoj počtu obyvatel sídel bez rezidencí úřadů v letech 1960 - 1999**
- 5 Vývoj počtu obyvatel sídel s rezidencí úřadů v letech 1960 - 1999**
- 6 Vývoj počtu obyvatel sídel s rezidencí úřadů v letech 1960 – 1999 (detail)**

Mapové přílohy

- 1 Vývoj hranic předchůdců Jihočeského kraje ve 20. století**
- 2 Správní členění jižních Čech 1850**
- 3 Správní členění jižních Čech 1850 a 1855**
- 4 Správní členění jižních Čech 1855**
- 5 Správní členění jižních Čech 1855 a 1868**
- 6 Správní členění jižních Čech 1868**
- 7 Správní členění jižních Čech 1868 a 1918**
- 8 Správní členění jižních Čech 1918 - 1938**
- 9 Správní členění jižních Čech 1942**
- 10 Správní členění jižních Čech 1949**
- 11 Správní členění jižních Čech 1949 a 1960**
- 12 Správní členění jižních Čech 1960**
- 13 Správní členění jižních Čech 1960 a 2001**
- 14 Správní členění jižních Čech 1990**
- 15 Správní členění jižních Čech 2001**
- 16 Vývoj správních celků se sídlem v Dačicích v letech 1850 - 2010**

13. Přílohy

13.1. Tabulkové a grafové přílohy

Tabulky:

3 kategorie sídel	1850	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
České Budějovice	12 378	19 232	26 039	32 134	45 524	54 786	57 577	59 079	55 709	64 661	76 699	88 448	97 243	97 339
Český Krumlov	6 908	7 071	8 106	8 903	9 412	9 485	9 078	9 709	8 441	9 294	10 430	13 776	14 104	14 443
Jindřichův Hradec	10 053	12 294	12 314	12 032	12 836	13 602	12 788	13 591	12 080	12 621	14 675	19 923	21 822	22 695
Písek	7 729	10 565	12 156	12 550	15 313	17 273	18 094	18 658	20 560	21 228	23 713	28 104	29 550	29 796
Prachatice	4 379	4 911	5 682	5 363	5 573	5 779	5 482	5 926	5 130	5 381	7 100	10 354	11 805	11 843
Strakonice	5 702	8 327	9 246	8 733	8 789	8 715	9 001	11 398	12 056	14 297	17 478	21 731	24 705	23 800
Tábor	7 339	10 339	11 251	12 652	15 155	17 495	18 204	19 425	23 696	24 528	27 181	31 867	36 342	36 557
Blatná	4 040	4 924	5 014	4 891	4 815	4 839	4 700	4 476	4 355	4 722	5 265	6 208	6 944	6 644
Dačice	3 380	4 656	4 866	5 002	5 253	5 232	5 086	4 743	5 015	5 080	6 149	7 394	7 970	7 937
Kaplice	3 667	3 966	3 972	4 004	4 136	4 167	4 017	3 860	2 952	3 615	4 395	5 402	7 111	7 125
Milevsko	4 007	4 360	4 248	4 290	4 102	4 241	4 284	4 324	4 000	5 989	7 553	9 238	9 782	9 486
Třeboň	6 437	7 463	8 132	7 650	7 755	7 721	7 461	7 042	6 235	6 988	7 828	8 850	9 052	9 016
Týn nad Vltavou	6 226	6 128	6 468	5 873	5 722	5 390	5 392	5 544	5 050	5 451	5 299	5 711	6 831	8 143
Soběslav	3 648	3 706	4 350	4 251	4 193	4 232	4 312	4 596	4 785	5 850	6 304	6 988	7 365	7 292
Trhové Sviny	3 126	5 436	5 742	5 430	5 525	5 625	5 223	4 823	3 809	4 136	4 006	4 461	4 632	4 620
Vimperk	5 685	6 656	7 224	7 751	8 320	8 768	8 172	8 674	5 288	6 073	6 657	7 257	8 090	8 281
Vodňany	3 437	5 784	5 605	5 364	5 556	5 811	5 664	5 813	5 624	6 287	6 284	6 624	6 331	6 581

Příloha 1: Vývoj počtu obyvatel vybraných sídel jižních Čech

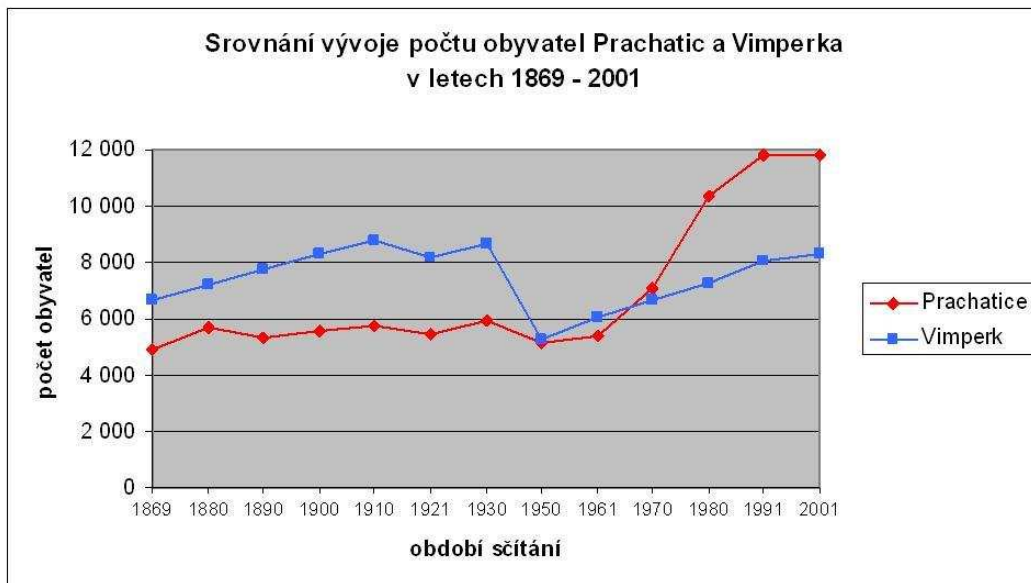
© zdroj: www.czso.cz, Retrospektivní lexikon
a statistické lexikony obcí ČSR a ČR.

3 kategorie sídel	1868-1948	1949-1959	1960-1999	2001
České Budějovice	SO OKR	OKR	OKR	ORP
Český Krumlov	SO OKR	OKR	OKR	ORP
Jindřichův Hradec	SO OKR	OKR	OKR	ORP
Písek	SO OKR	OKR	OKR	ORP
Prachatice	SO OKR	OKR	OKR	ORP
Strakonice	SO OKR	OKR	OKR	ORP
Tábor	SO OKR	OKR	OKR	ORP
Blatná	SO OKR	OKR	N	ORP
Dačice	SO OKR	OKR	N	ORP
Kaplice	SO OKR	OKR	N	ORP
Milevsko	SO OKR	OKR	N	ORP
Třeboň	SO OKR	OKR	N	ORP
Týn nad Vltavou	SO OKR	OKR	N	ORP
Soběslav	SO	OKR	N	ORP
Trhové Sviny	SO	OKR	N	ORP
Vimperk	SO	OKR	N	ORP
Vodňany	SO	OKR	N	ORP

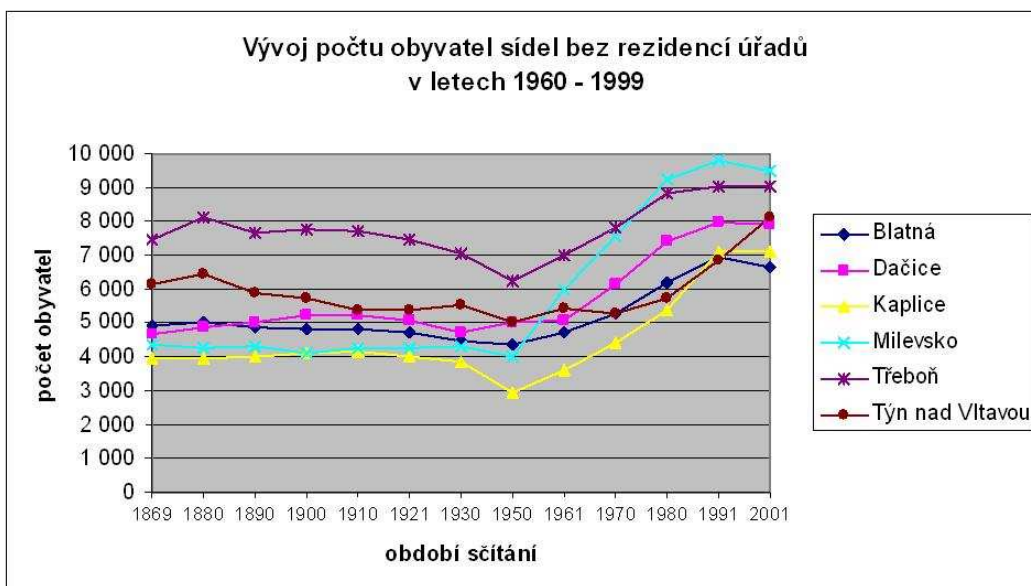
Příloha 2: Kategorie sídel dle rezidentur úřadů podle období

© zdroj: sestaveno autorem dle mapových výstupů

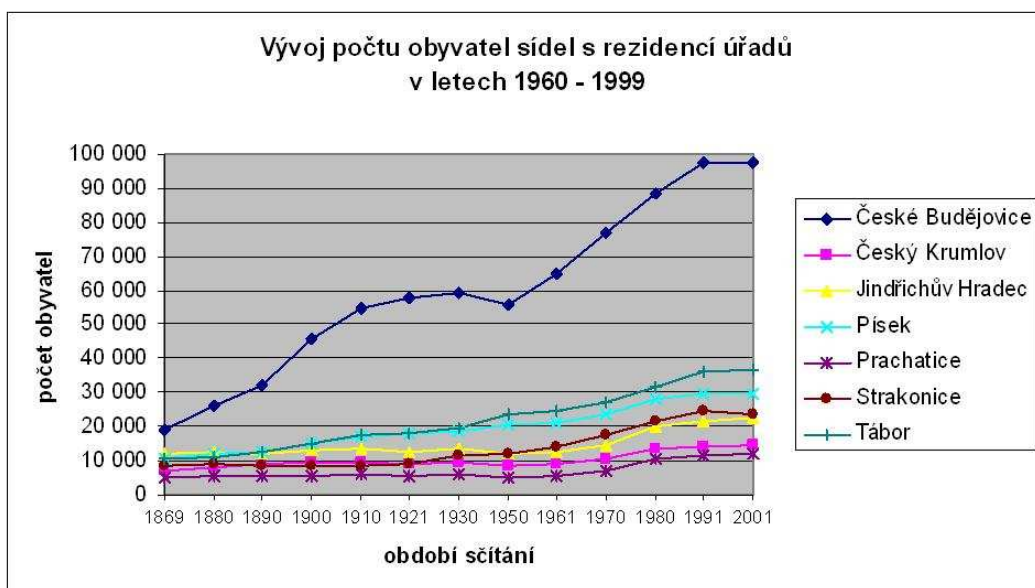
Grafy:

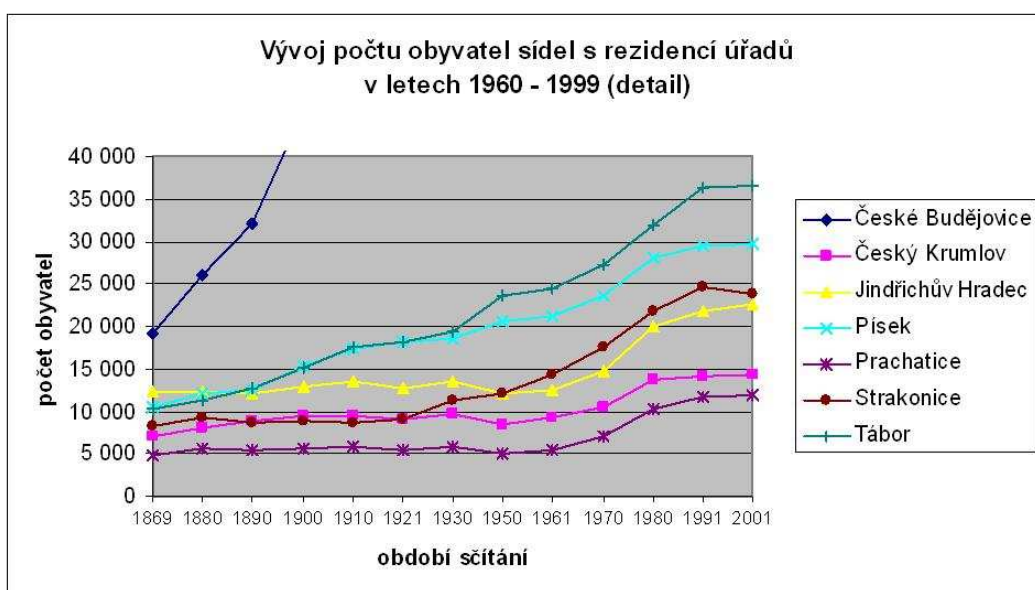
Příloha 3: Srovnání vývoje počtu obyvatel Prachatic a Vimperka 1869 - 2001

Příloha 4: Vývoj počtu obyvatel sídel bez rezidencí úřadů v letech 1960 - 1999

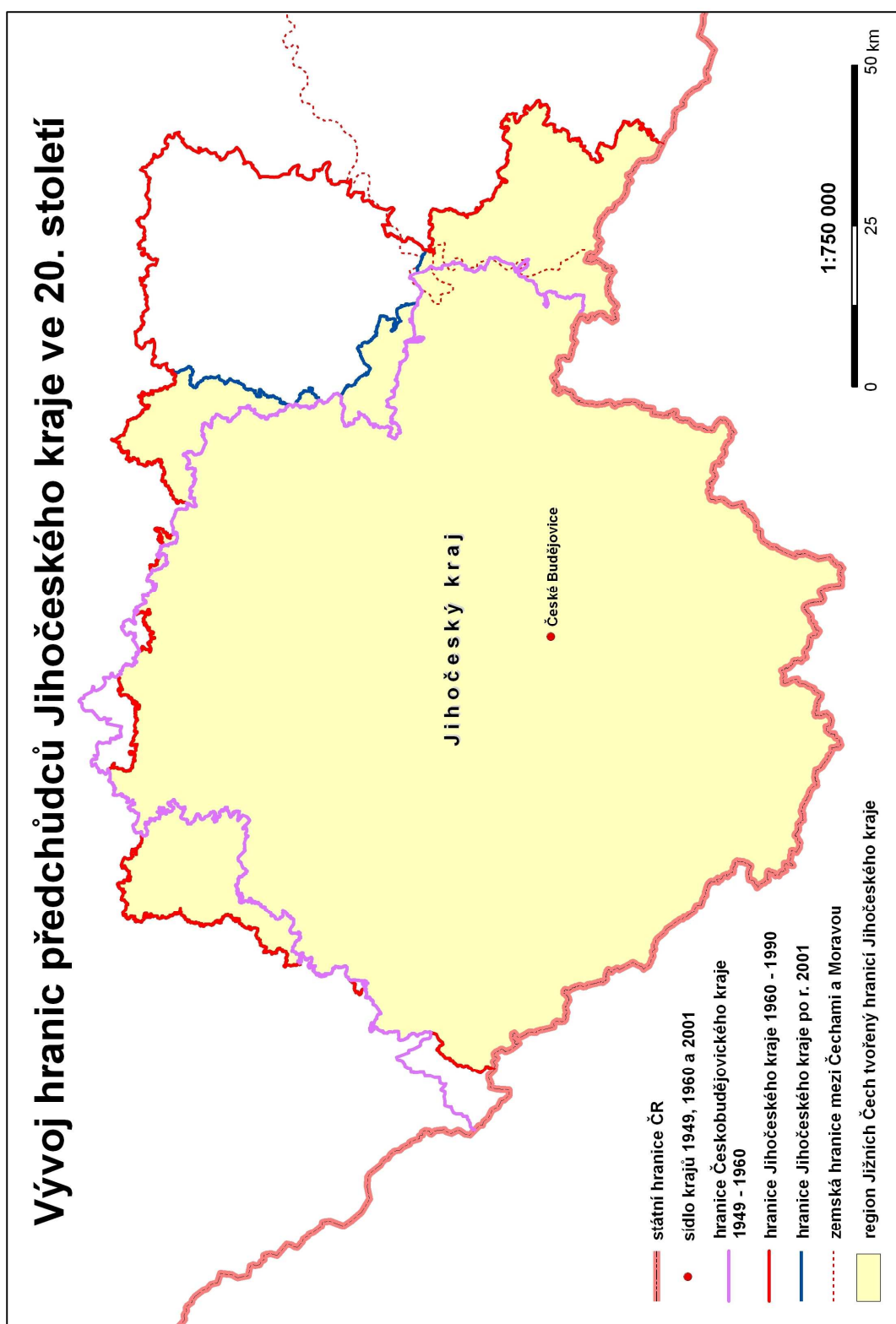

Příloha 5: Vývoj počtu obyvatel sídel s rezidencí úřadů v letech 1960 - 1999

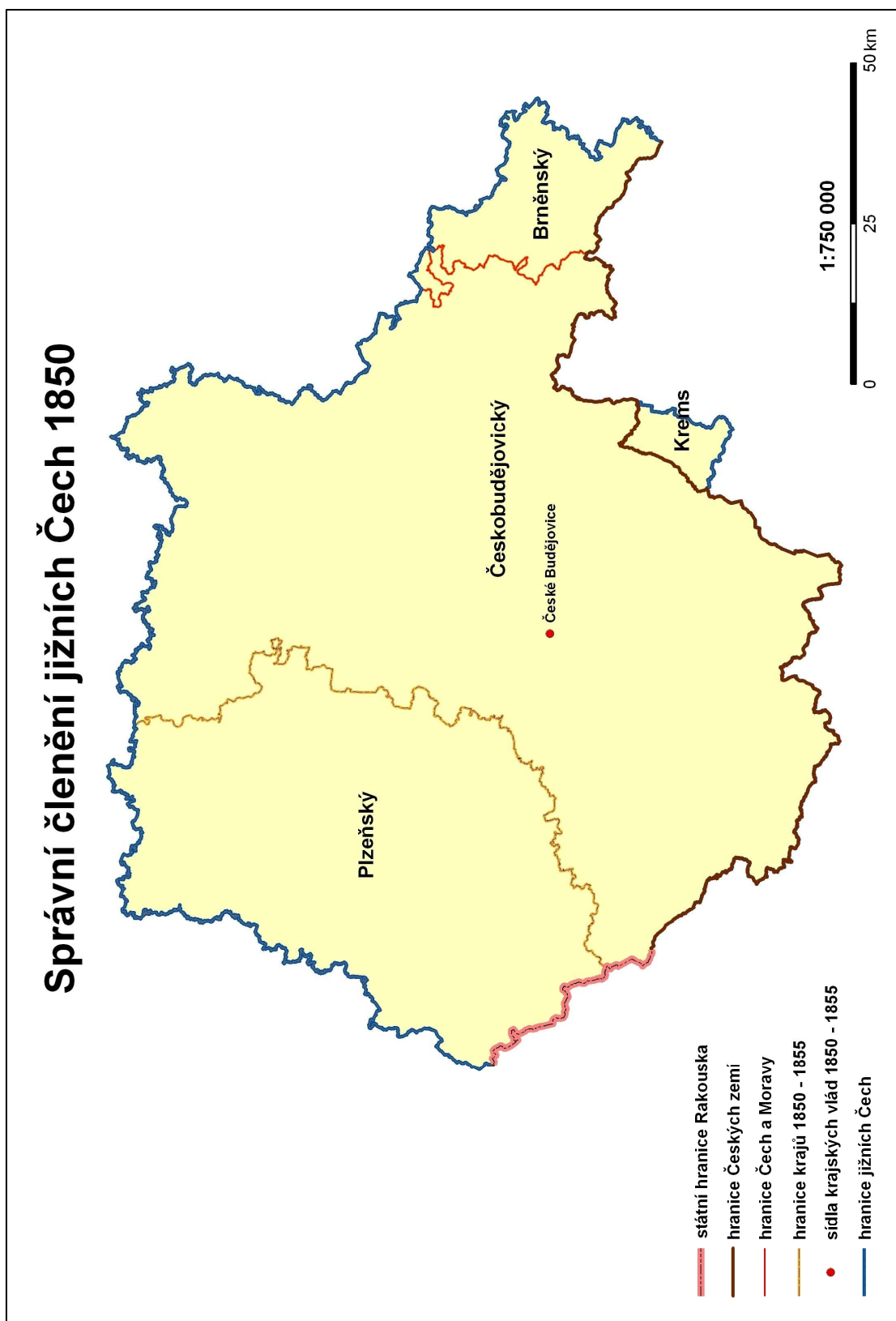
Příloha 6: Vývoj počtu obyvatel sídel s rezidencí úřadů v letech 1960 - 1999 (detail)

13.2. Vytvořené mapové přílohy

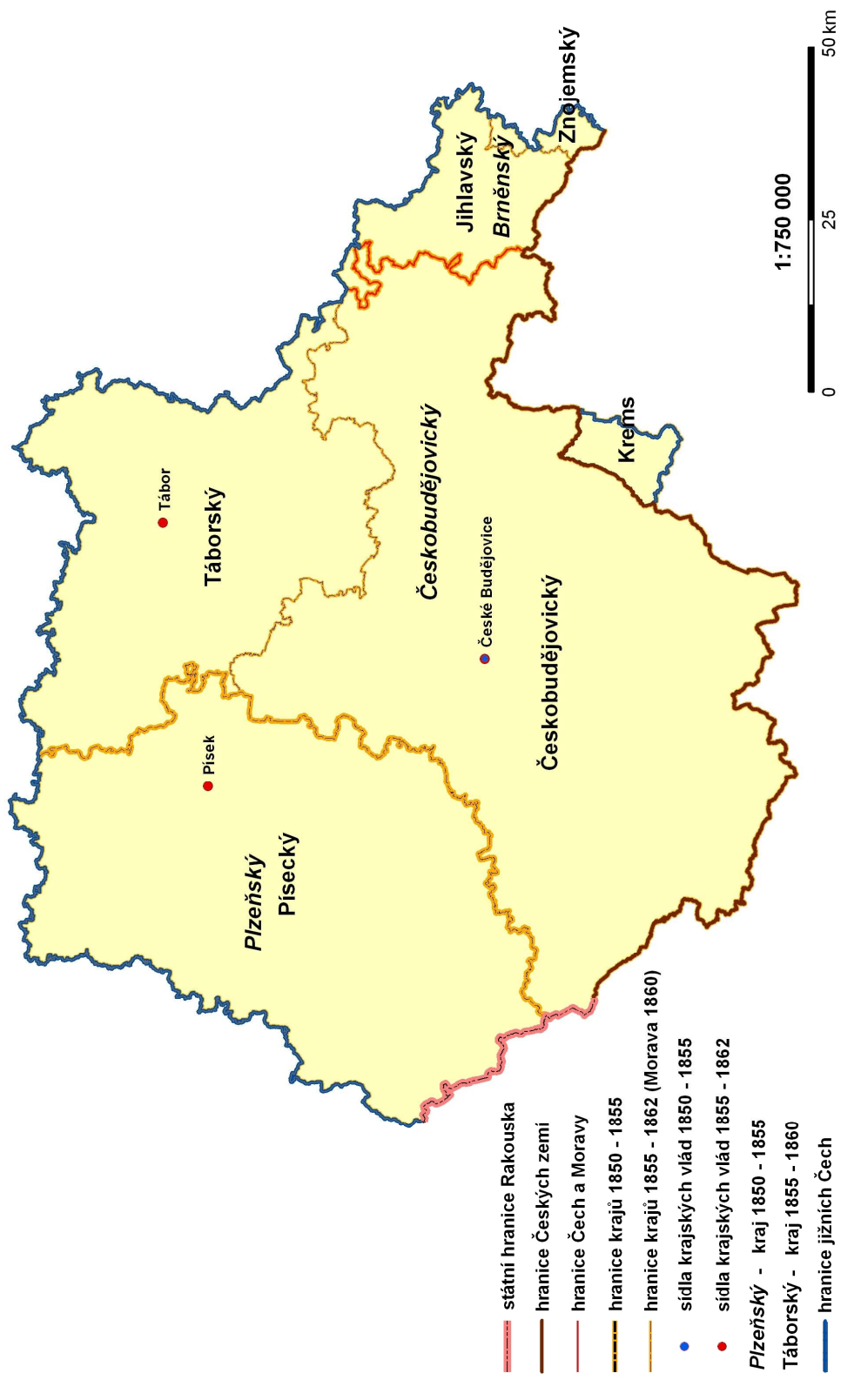
© V programu ArcGIS 9.1 vytvořil Jaromír Karpišek
zdroj: digitalizováno dle ČUZK a ArcČR 500

Mapová příloha 1: Vývoj hranic předchůdců Jihočeského kraje ve 20. století

Mapová příloha 2: Správní členění jižních Čech 1850

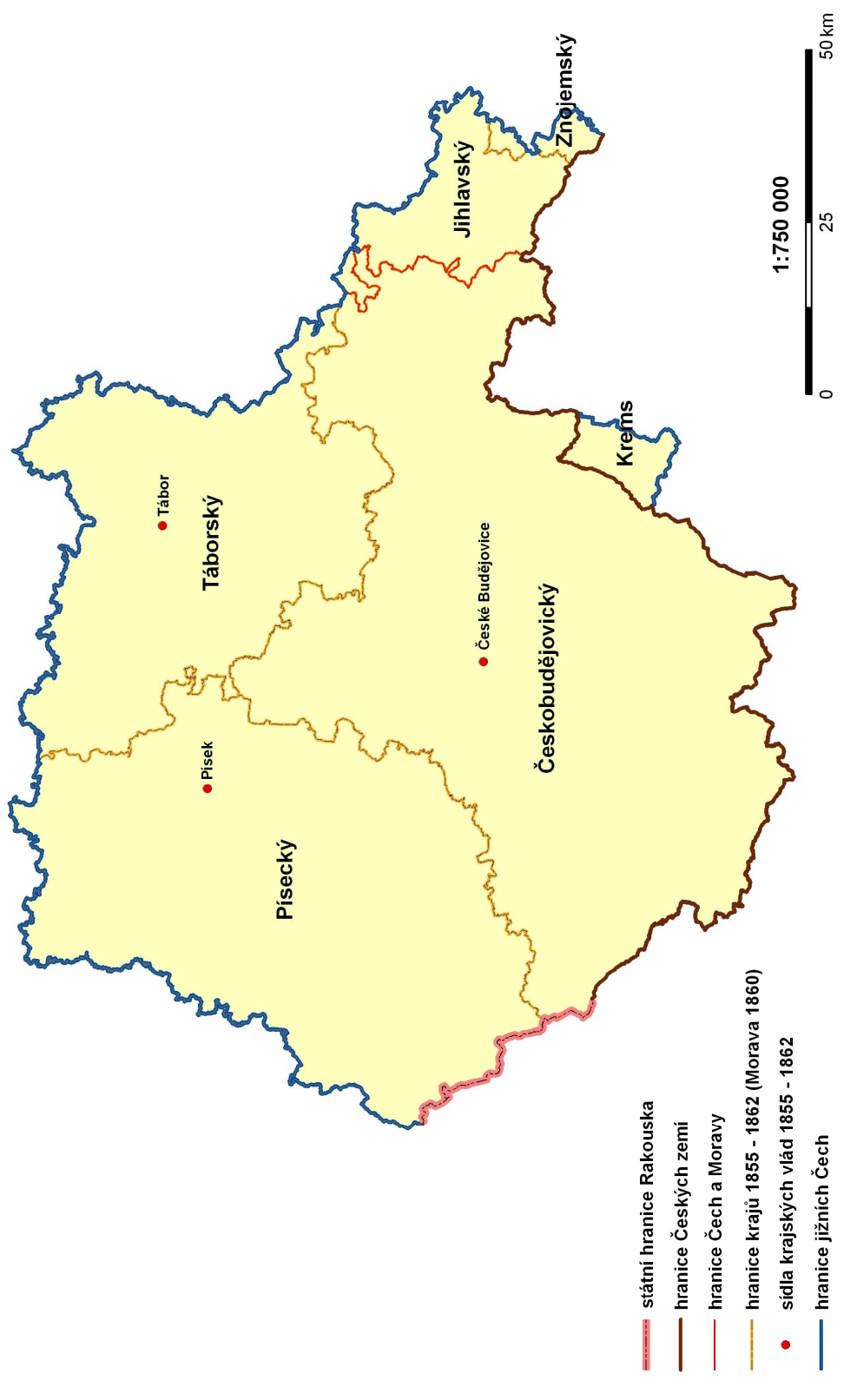
Správní členění jižních Čech 1850 a 1855

© V programu ArcGIS 9.1 vytvořil Jaromír Karpišek
zdroj: digitalizováno dle ČUZK a ArcČR 500

Mapová příloha 3: Správní členění jižních Čech 1850 a 1855

Správní členění jižních Čech 1855

© V programu ArcGIS 9.1 vytvořil Jaromír Karpišek
zdroj: digitalizováno dle ČÚZK a ArcČR 500

Mapová příloha 4: Správní členění jižních Čech 1855

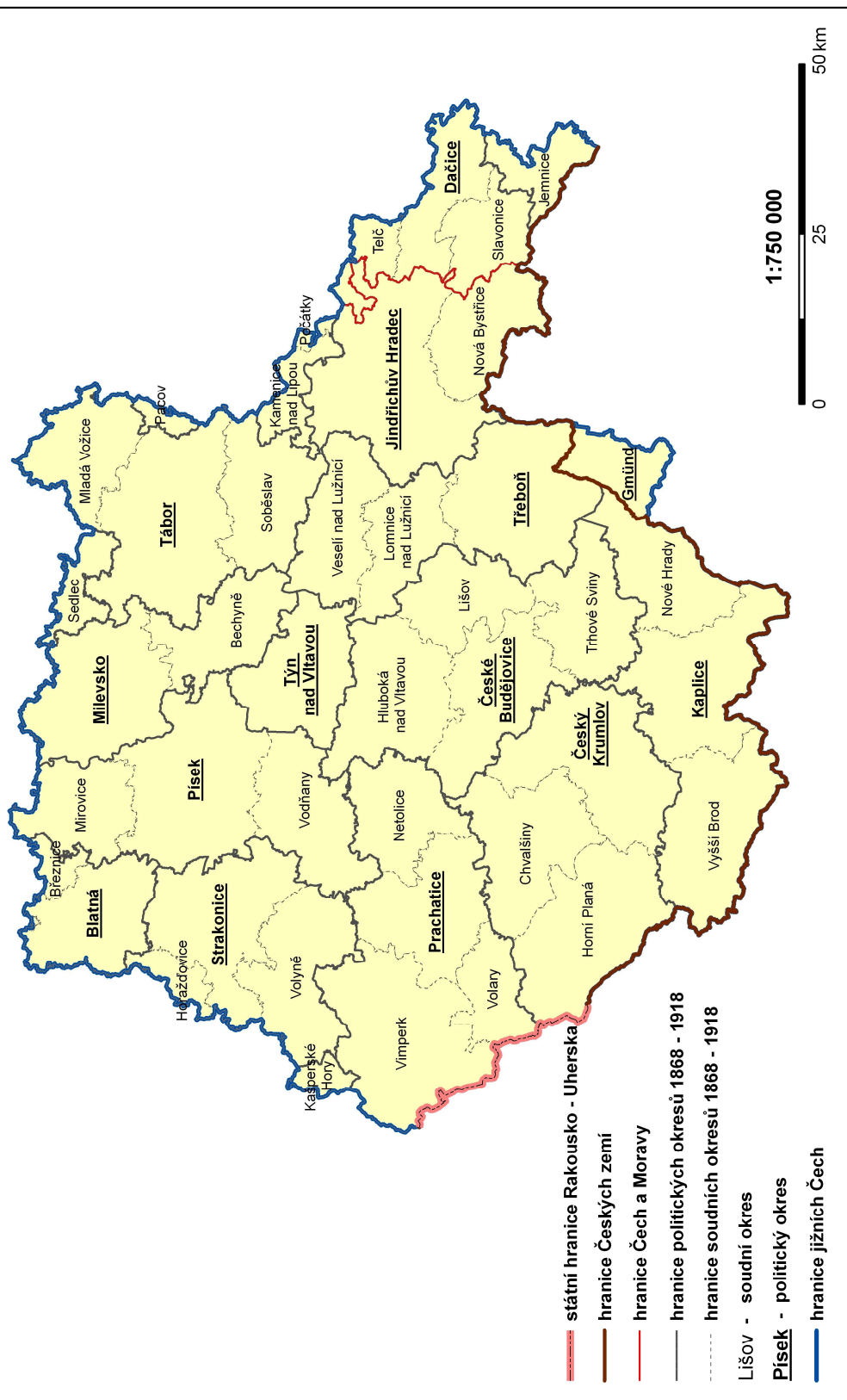
Správní členění jižních Čech 1855 a 1868

© V programu ArcGIS 9.1 vytvořil Jaromír Karpišek
zdroj: digitalizováno dle ČUZK a ArcČR 500

Mapová příloha 5: Správní členění jižních Čech 1855 a 1868

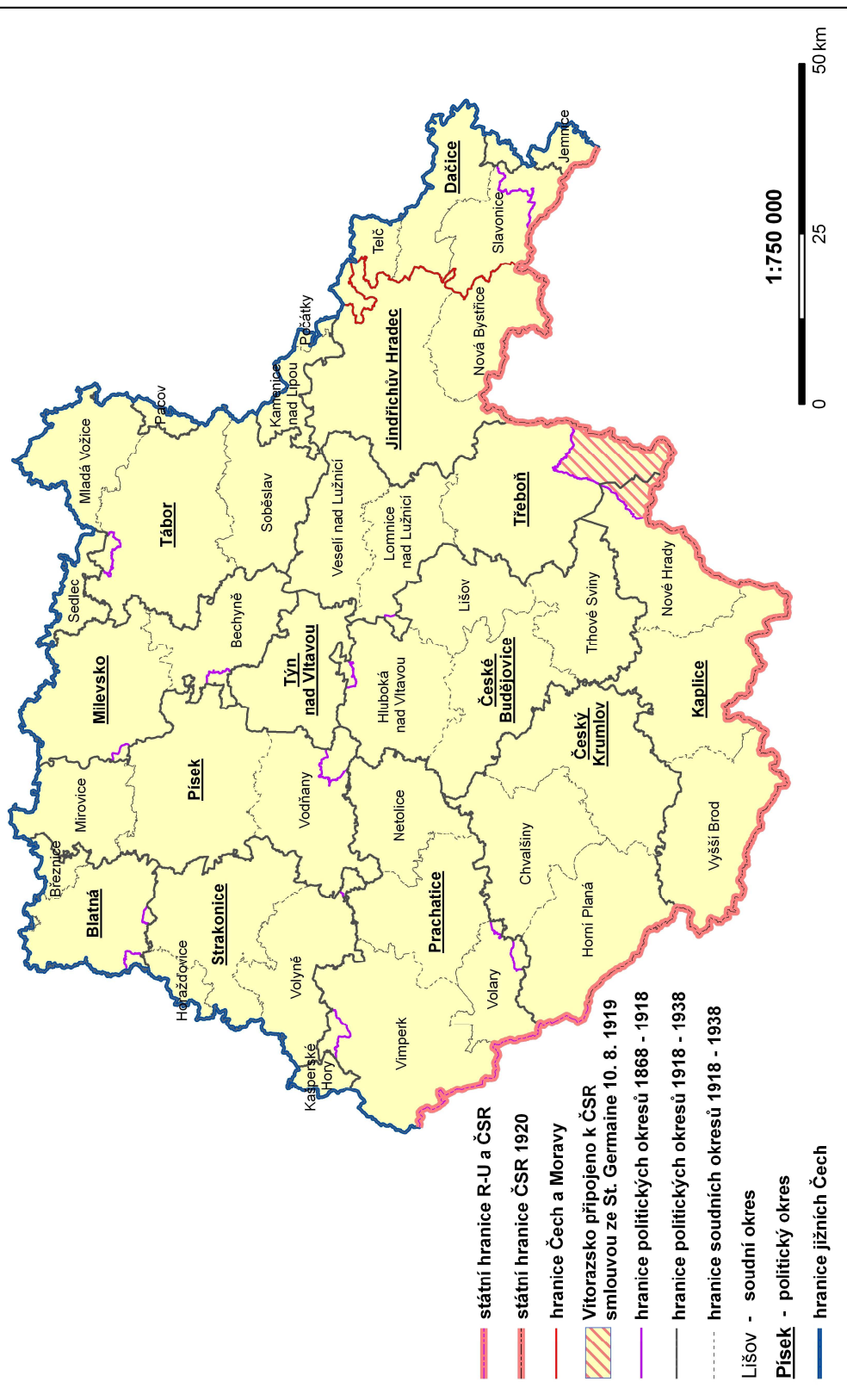
Správní členění jižních Čech 1868

© V programu ArcGIS 9.1 vytvořil Jaromír Karpišek
zdroj: digitalizováno dle ČUZK a ArcČR 500

Mapová příloha 6: Správní členění jižních Čech 1868

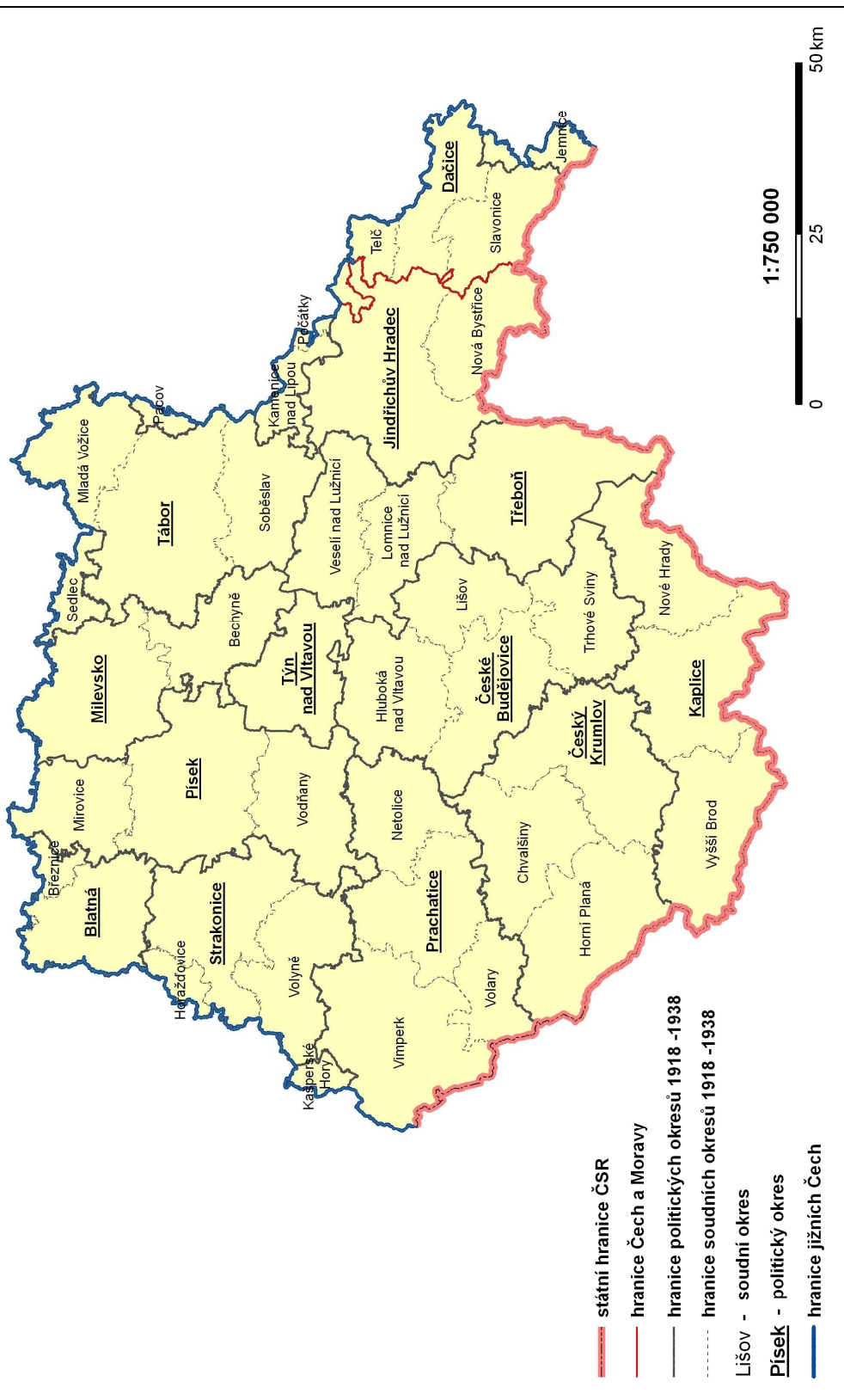
Správní členění jižních Čech 1868 a 1918

© V programu ArcGIS 9.1 vytvořil Jaromír Karpišek
zdroj: digitalizováno dle ČUZK a ArcČR 500

Mapová příloha 7: Správní členění jižních Čech 1868 a 1918

Správní členění jižních Čech 1918 - 1938

© V programu ArcGIS 9.1 vytvořil Jaromír Karpišek
zdroj: digitalizováno dle ČUZK a ArcČR 500

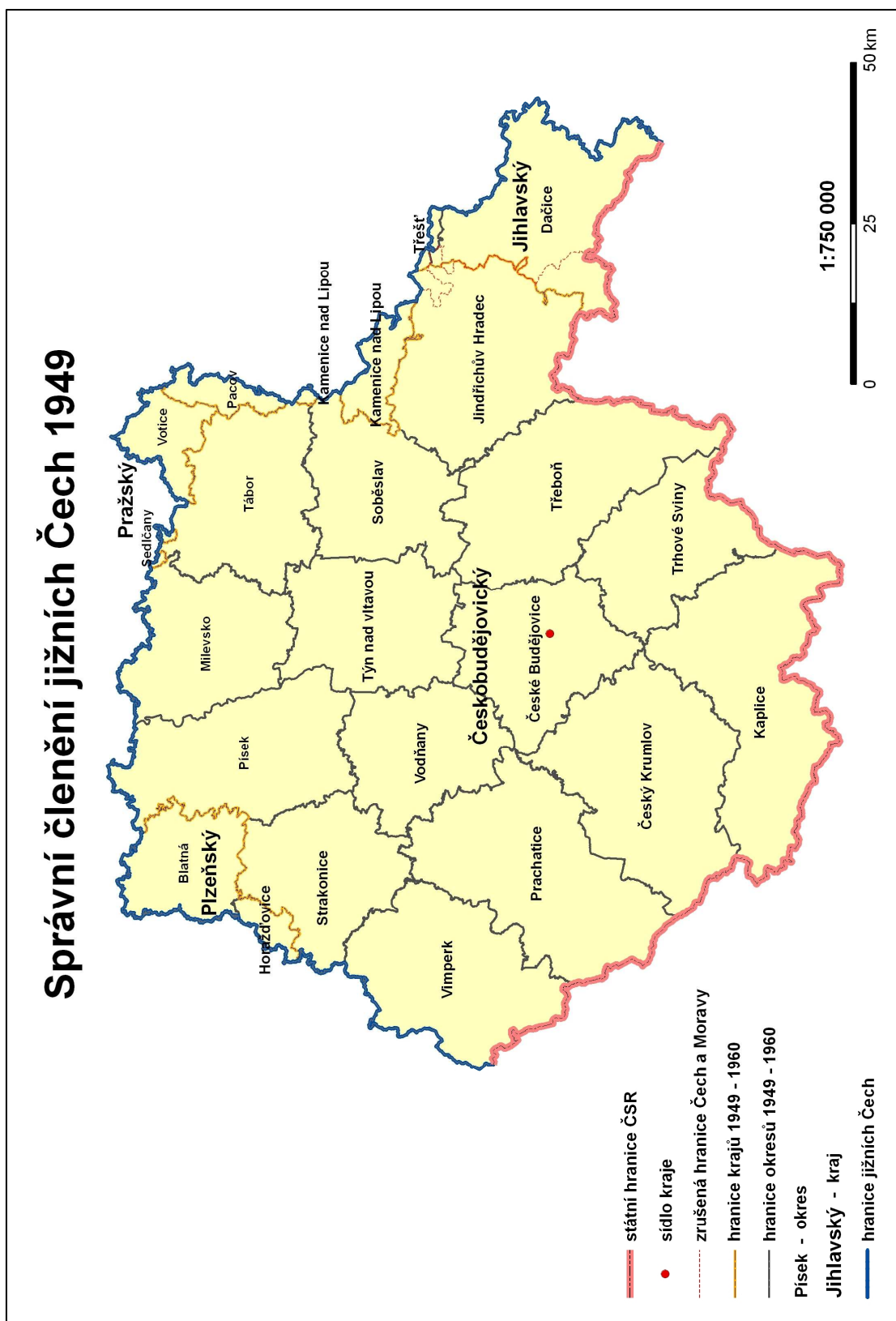
Mapová příloha 8: Správní členění jižních Čech 1918 - 1938

Správní členění jižních Čech 1942

© V programu ArcGIS 9.1 vytvořil Jaromír Karpíšek
zdroj: digitalizováno dle ČUZK a ArcČR 500

Mapová příloha 9: Správní členění jižních Čech 1942

© V programu ArcGIS 9.1 vytvořil Jaromír Karpišek
zdroj: digitalizováno dle ČUZK a ArcČR 500

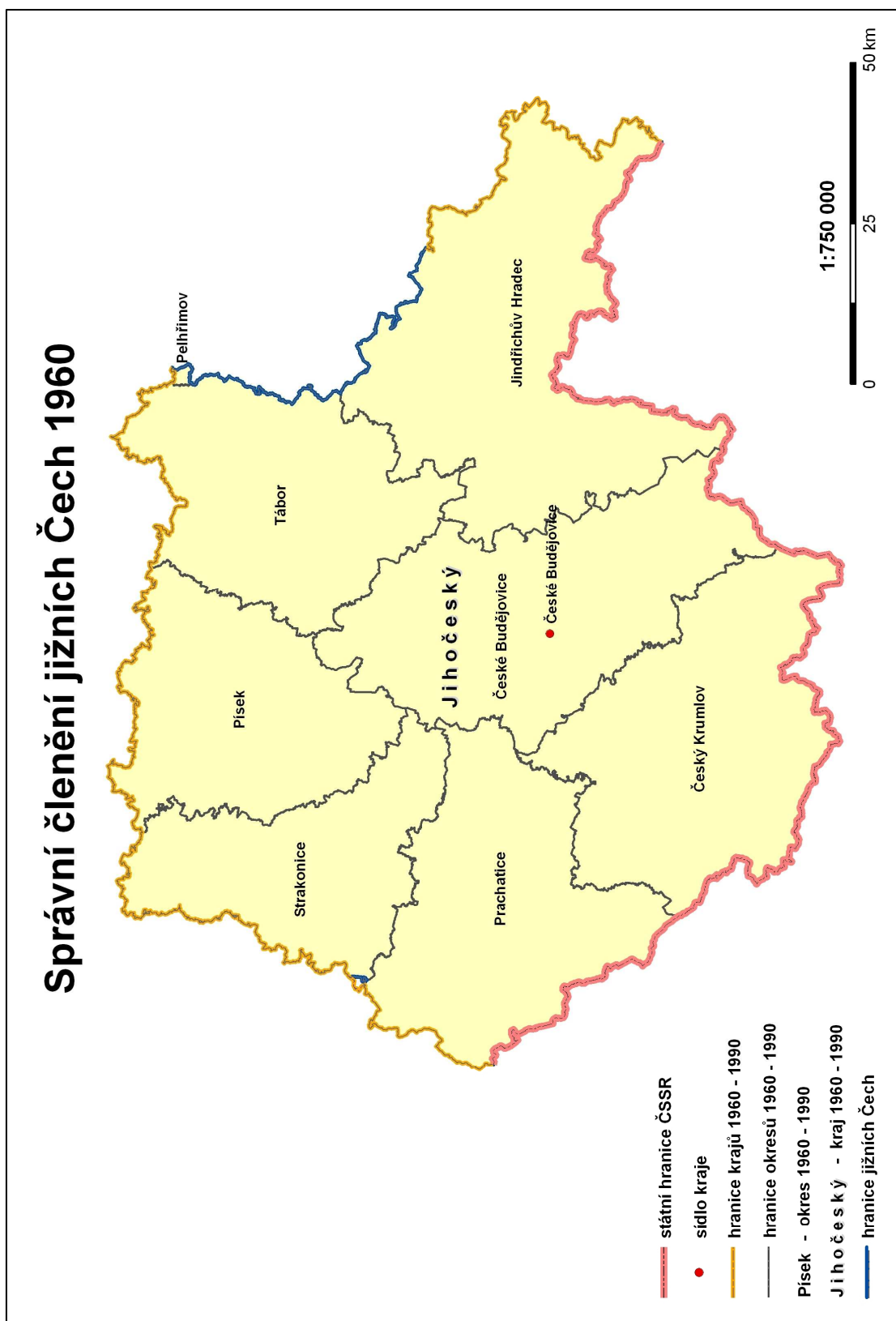
Mapová příloha 10: Správní členění jižních Čech 1949

Správní členění jižních Čech 1949 a 1960

© V programu ArcGIS 9.1 vytvořil Jaromír Karpišek
zdroj: digitalizováno dle ČÚZK a ArcČR 500

Mapová příloha 11: Správní členění jižních Čech 1949 a 1960

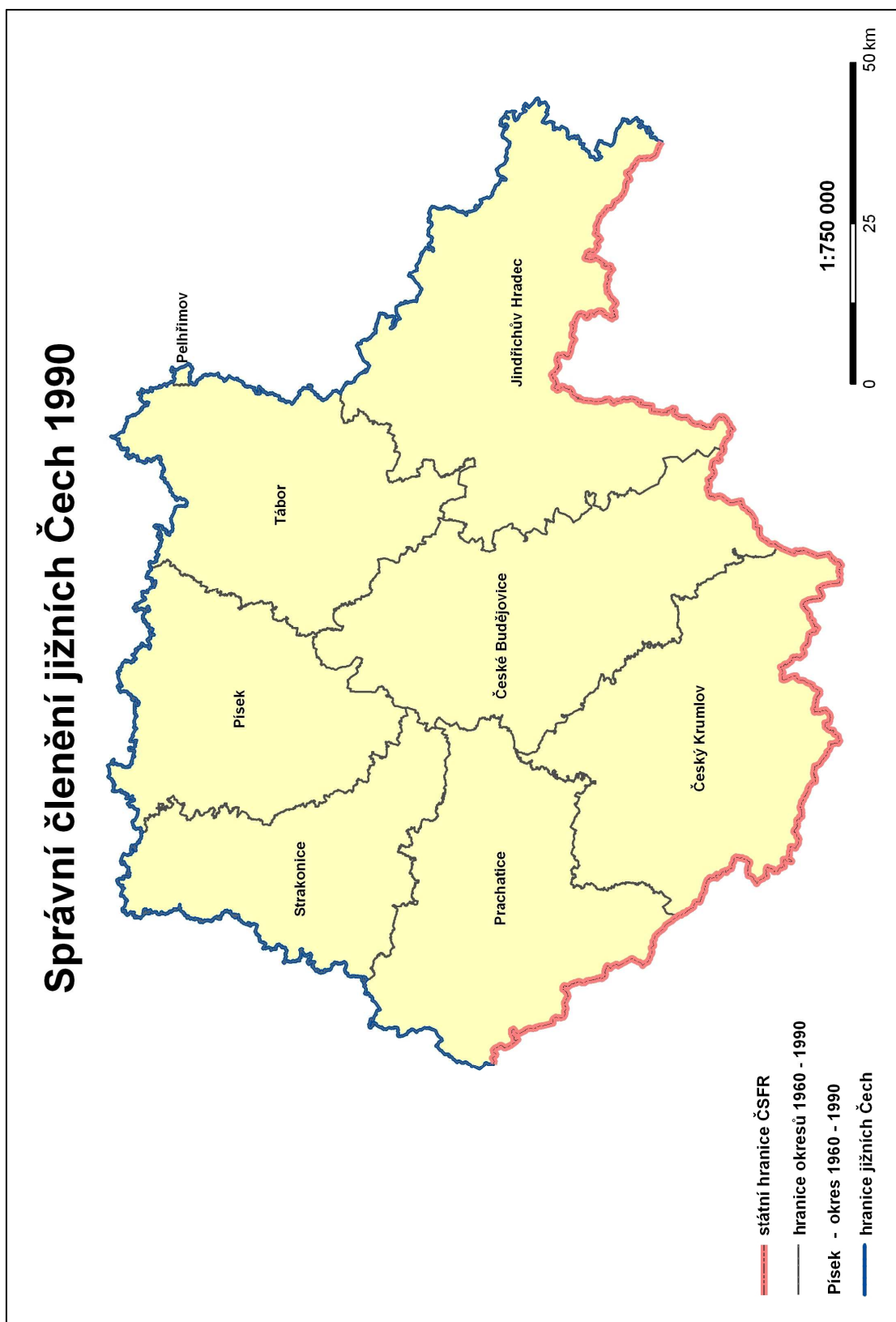
Mapová příloha 12: Správní členění jižních Čech 1960

Správní členění jižních Čech 1960 a 2001

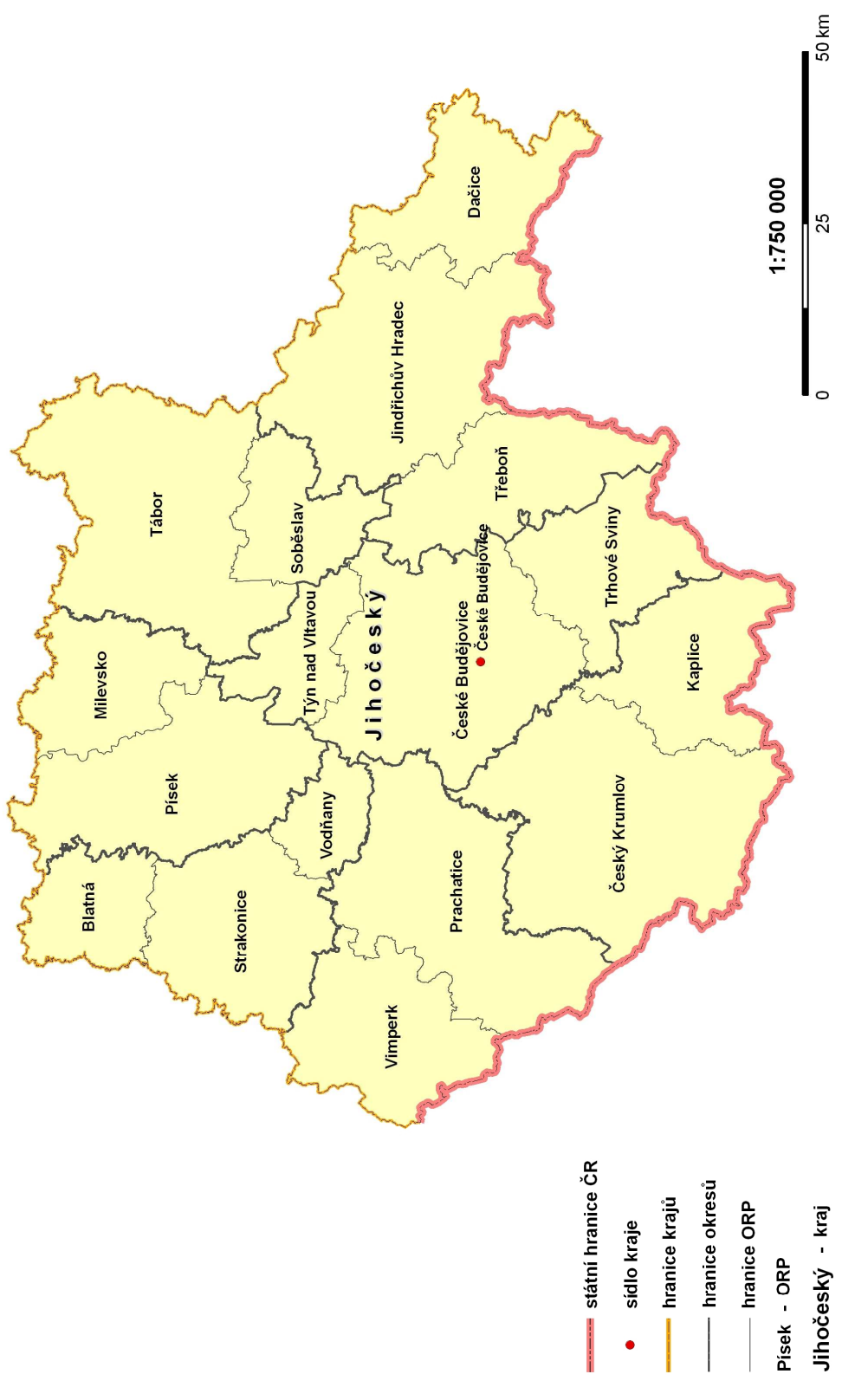
© V programu ArcGIS 9.1 vytvořil Jaromír Karpišek
zdroj: digitalizováno dle ČÚZK a ArcČR 500

Mapová příloha 13: Správní členění jižních Čech 1960 a 2001

Mapová příloha 14: Správní členění jižních Čech 1990

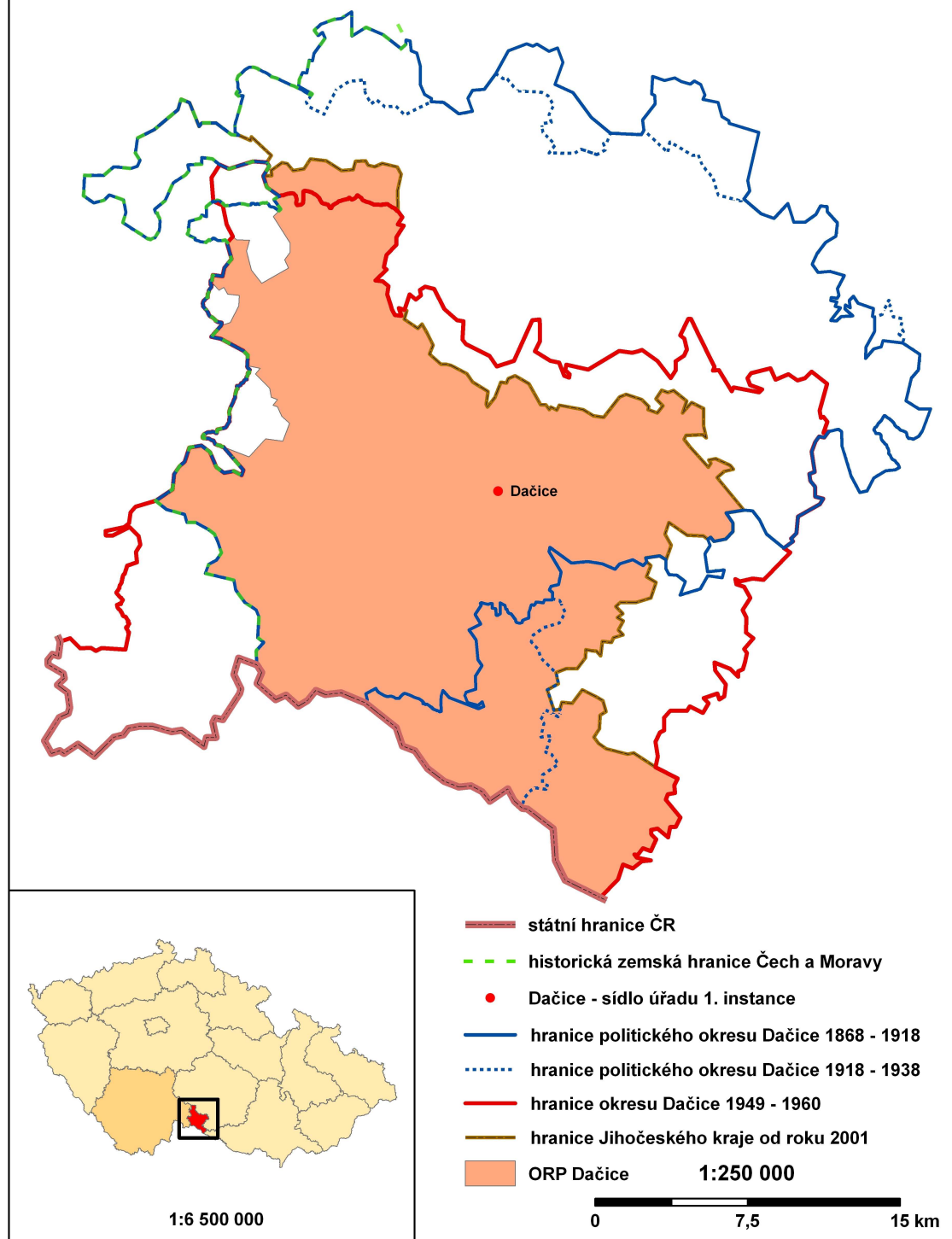
Správní členění jižních Čech 2001

© V programu ArcGIS 9.1 vytvořil Jaromír Karpišek
zdroj: digitalizováno dle ČÚZK a ArcČR 500

Mapová příloha 15: Správní členění jižních Čech 2001

Vývoj správních celků se sídlem v Dačicích v letech 1850 - 2010

© V programu ArcGIS 9.1 vytvořil Jaromír Karpíšek
zdroj: digitalizováno dle ArcČR 500 a
<http://geoportal.cenia.cz>

Mapová příloha 16: Vývoj správních celků se sídlem v Dačicích
v letech 1850 - 2010